

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ЧЕТВЪРТА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

9. заседание

Срѣда, 11 ноемврий 1942 г.

(Открито въ 16 ч. 40 м.)

Председателствувалъ председателятъ Христо Калфовъ. Секретари: Иванъ Минковъ и Георги Михайловъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:	Стр.	Говорили:	Стр.
Отпуски	193	Д-ръ Г. Рафанловъ	201
Предложения	193	А. Радоловъ	205
Законопроектъ	193	Дневенъ редъ за следващото заседание	209
По дневния редъ:			
Проектотговоръ на тронното слово (Първо четене — разискване)	193		

Председател Христо Калфовъ: (Звъни) Има нужниятъ брой народни представители. Отварямъ заседанието.

(Отсъствуватъ народнитъ представители: Василь Велчевъ, Георги п. Стефановъ, Гето Кръстевъ, Димитър Арнаудовъ, Димитъръ Киревъ, инж.-арх. Иванъ Гърковъ, Илия Славковъ, Минчо Ковачевъ, Недѣлко Куюмджиевъ, Никола Василевъ, Петъръ Грънчаровъ, Петъръ Думановъ, Тодоръ Кожухаровъ и Тотю Новаковъ)

Има да направя следнитъ съобщения

Разрешенъ е отпускъ на следнитъ г-да народни представители:

Андрю Лулчевъ — 1 день;
Бѣлю Келешевъ — 2 дена;
Георги Миковъ — 5 дни;
Димитъръ Андреевъ — 2 дена;
Иванъ Петровъ Недѣлковъ — 4 дик;
Никола Генковъ — 1 день;
Симеонъ Кировъ — 1 день, и
Славейко Василевъ — 1 день.

Постъпили сѣ:

Отъ Министерството на финанситъ — предложение за освобождаване отъ такса върху фактурната стойностъ по чл. 1, точки 27 и 28, на закона за засилване държавнитъ приходи на доставкитъ, вършени за германската войска въ България.

Отъ сѣщото министерство — предложение за оформяване на сумитъ, останали неотчетени презъ 1915—1919 години въ желѣзопѣтитъ гари при Главната дирекция на българскитъ държавни желѣзници.

Отъ сѣщото министерство — предложение за освобождаване отъ вносно мито, други данъци, такси и гербъ 1.200 броя мушамы-облѣкло, доставяни отъ Българската земеделска и кооперативна банка.

Отъ Министерството на народното просвѣщение — законопроектъ за признаване дипломитъ на лица, завършили чуждестранни висши училища.

Ще бъдатъ раздадени на г-да народнитъ представители и поставени на дневенъ редъ.

Минаваме на дневния редъ. Точка първа:

Първо четене проектоотговора на тронното слово.

Моля г-на докладчика да прочете текста на проектоотговора.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество,

Народнитъ представители, отново събрани въ свещената сграда на Народното събрание за IV редовна сесия на XXV обикновено Народно събрание, отъ все сърдце благодарятъ за приветствията на Ваше Величество, отпращени имъ съ Царското слово.

Ваше Величество,

Въ сѣдбоноснитъ времена, които свѣтътъ изживява, въ борбата за новъ редъ, която ще донесе повече правда на свѣта, както и обединение на българския народъ въ неговитъ народностни граници, правителството, въ искрено сътрудничество и сърдечно приятелство съ силитъ на Осъта и тѣхнитъ съюзници, следва своята окончателно установена външна политика въ рамкитъ на Трисградния пактъ и на пакта противъ Коминтерна.

Ние одобрихме тази политика на правителството, защото тя отговаря на чувствата на народа, подкрепихме я и ще я подкрепяме съ твърдостъ и решителностъ, за да се обезпечи на свѣта единъ траенъ миръ, основанъ на справедливостта, а на поробенитъ български земи — освобождение, изкупено съ толкова много жертви въ три последователни войни.

Ваше Величество,

Правителството направи своята декларация отъ 12 априль 1942 г., като изложи въ нея подробно основнитъ положения, отъ които ще се ръководи въ своята бъдеща дейностъ.

Народното представителство вече одобри известни мѣроприятия на правителството презъ последната извънредна сесия на Народното събрание. То ще разгледа съ готовностъ и всички други въпроси, които ще му бъдатъ представени на обсъждане въ връзка съ тази програма.

Народното представителство ще подкрепи енергично политиката на правителството, основана на тази декларация, защото върху нейнитъ идейни начала за управление се изграждатъ социалниятъ напредѣкъ, стопанското благоденствие и духовниятъ възходъ на нацията.

Ваше Величество,

Народното представителство отбелязва съ задоволство, че народътъ цени и одобрява мѣркитъ, които правителството взема, за да отстрани всѣка противодържавна дейностъ.

Българският народ, който с усилен труд гради напредъка на Родината, стои единен и салотен, готов да защити сигурността на страната против всяко посегателство.

Съ особена радост ние отбелязваме грижите на правителството за възстановяване на нормалния живот на населението въ освободените земи и се надяваме, че те ще продължат съ любов и проникновение, за да се излечат, нанесените му от робството рани. Пълното съдействие, което това население дава на правителството, е ценен залог за по-скорошното окончателно изграждане на обединеното Отечество.

Ваше Величество,

Народният представител възторжено приветствуват нашата войска, горди и доволни, че тя, опрѣна на запазените ни традиции от славното наше бойно минало, достойно изпълнява възложените ѝ от Ваше Величество, Върховният ѝ вождь, задачи, че тя непрестанно се усъвършенствува и че е готова да изпълни своя дълг.

Нашата войска е нашата гордост, нашето упование, нашата надежда за свободата и независимостта на обединена България.

Ваше Величество,

Народът чувствува последните от свѣтовната война, въ която и България има своя дѣлъ. Войната оказа голѣмото си влияние върху нашето стопанство и държавни финанси. Нуждите на войската, уредбата на освободените земи, засилената консумация, държавното и частно запасяване наложиха извънредни разходи. Необичайната тежка зима и продължителната суша затрудниха още повече развитието на нашето стопанство, защото имаха за последица една незадоволителна реколта.

Мѣрките, които правителството взема за засилване на производството, за по-добро продоволствие и снабдяване на населението, както и за укрепване на благосъстоянието и подобрене на благоустройството въ обединеното Отечество, се посрѣщат съ вѣра че резултатите от тях ще бъдатъ удовлетворителни.

Народният представител ги одобряват. Те ще одобрятъ и ония мѣрки, които правителството въ бъдеще ще вземе, щомъ те целятъ да нормализиратъ живота и да внесатъ подобрене въ стопанската дейност на народа.

Ваше Величество,

Народният представител утѣряват Ваше Величество, че те ще дадатъ на правителството пълната си подкрепа на така водената от него външна и вътрешна политика, за да можемъ подъ егидата на Ваше Величество, при ръководството на правителството и съ усилията, наши и на народа, да изградимъ една мощна и социално справедлива национална българска държава.

Нека Богъ излѣе своето благоволение къмъ Ваше Величество, благослови нашия трудъ и запази обединена България!

Да живѣе Ваше Величество!

Да живѣе Нейно Величество Царицата!

Да живѣе Негово Царско Височество Престолонаследникътъ Князь Симеонъ Търновски!

Да живѣе България!

(Продължителни рѣкоплѣскания)

Председателъ Христо Калфовъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Димитъръ Пешевъ.

Димитъръ Пешевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Тази година, както царското слово, така и проектоотговорътъ на тронното слово, почватъ съ една констатация: съдбоносността на времето, което преживяваме — време, въ което се слагатъ на разглеждане въ Народното събрание проблемите, свързани съ текущата политика на държавата.

И азъ въ своето изложение ще почна съ тази констатация. Не за да я мотивирамъ, не да я правя по-красноречива и да я подчертавамъ, но да обоснова предъ васъ необходимостта, проблемите на нашата външна политика да се слагатъ съ всичката сериозност, която налага този съдбоносенъ характеръ на времето. Всичкото задълбочаване, всяко загрижено отношение къмъ тези проблеми се налага, защото действително въ нашето Народно събрание, предъ представителите на народа трѣбва съ пълна откровеност, съ всичката загриженост да се занесатъ българските национални и държавни проблеми

въ тяхната пълнота, за да може както нашата държава, така и нашиятъ народъ да получатъ пълното утѣрение за сполучливия ходъ на събитията и щастливия изходъ на войната.

Г-да народни представители! Азъ ще почна да разглеждамъ тези проблеми по реда, по който са сложени въ проектоотговора на тронното слово, а така също и въ самото тронно слово.

Нашата външна политика. Струва ми се, че най-малко време ще бъде необходимо за разглеждането на този проблемъ, защото въпросите, свързани съ външната политика, са така добре изяснени въ нашето Народно събрание, така дълбоко са заседнали въ съзнанието на всички ни, че съ много малко думи ние можемъ да изразимъ всичкото наше доверие къмъ външната политика, която се следва, и всичката наша непоколебима вѣрност къмъ основните принципи и идеи, на които тя почива.

Нашата политика въ международно отношение е една политика логично наложена на нашия народъ. Тя не е хрумване, излѣзло случайно отъ едно събитие; тя не е наложена отъ разбиранията на единъ времененъ ръководител на нашата държава; напротивъ, тя е логично развитие на събитията отъ две и половина десетилѣтия насамъ; тя е дълбоко заседнала въ нашето съзнание, тя е наше убеждение, наша вѣра. Следователно, когато се прави констатацията, че тази политика е окончателно установена, че нейните принципи са вече възприети, въ същностъ се констатира едно положение, което е безспорно, което може да обедини всички ни около едно единствено разбиране на тази външна политика.

Г-да народни представители! Ако хвърлимъ исторически погледъ върху събитията отъ три десетилѣтия насамъ, заключението, което направихъ сега предъ васъ, сигурно ще добие своята релефност и своята достоверност. Даже въ края на миналата война, когато нашата държава получи такива тежки удари, и съдбата на нашия народъ се постави подъ такова съмнително бждеще, бѣше ясно, ясно е и въ този моментъ, че ние пакъ си поставихме цели, къмъ които неизмѣнно се стремимъ, само съобразихме своите методи съ условията, при които трѣбваше да се развива нашата външна политика. Ние никога не сме били въ неясност по основните цели на нашата външна политика. И въ миналата свѣтовна война, и въ събитията следъ нея, винаги предъ Народното събрание, винаги предъ политическата мисълъ на нашето общество е стоялъ единъ единственъ голѣмъ проблемъ — проблемътъ на нашето национално обединение, проблемътъ за бждещето на нашия народъ и на нашата държава въ това географско пространство, въ което сме оставени да живѣемъ отъ съдбата.

Е добре, тази основна целъ на нашата външна политика никога не е била изпускана изъ предвидъ отъ българските правителства, тя винаги е била следвана съ една чиста мисълъ и съ едно разбиране на условията, за да дойдемъ до тези действително съдбоносни събития, които отъ три години насамъ раздрусватъ свѣта и въ които бѣха поставени и нашите национални въпроси за разрешаване по единъ решителенъ начинъ.

Г-да народни представители! Ние имаме и пълното основание да кажемъ, че тези разбирания за външната политика, легнали въ отговора на тронното слово и въ самата царска речъ, минаха даже презъ единъ плебисцитъ на нашия народъ. Нашиятъ народъ има възможност, когато миналата година презъ месецъ мартъ минаха презъ нашите земи съюзническите германски войски, да прояви не само своето чувство, но и своето разбиране, своя политическа усѣта, своя нюхъ въ политическия животъ, за да подчертае правилността на нашата външна политика и, следователно, да можемъ ние сега да твърдимъ, че политиката, усвоена отъ българското правителство, усвоена отъ българската държава, санкционирана и одобрявана многократно отъ българското Народно събрание, е политика, която има одобрението на широките народни сѣди и която, следователно, може да се каже, че представлява една истинска народна политика.

Г-да народни представители! Ако потърсимъ мотиви за тази политика и въ развитието на събитията сега, ние сигурно ще можемъ да намеримъ множество съображения, които още по-ясно и още по-релефно ще покажатъ неизбежността на нашата външна политика, която се следва въ този моментъ. Г-да народни представители! Нашето национално разпокъсване, което води началото си още отъ 1913 г., намира своето потвърждение и въ последните събития отъ 1939 г. насамъ, въ известни

международни актове на нашите противници, което още по-ясно подчертава правилността и необходимостта на този път, по който ние вървим.

Вие си спомняте, г-да народни представители, че през месец юний т. г. един шведски вестник публикува тайната спогодба между Англия и Съветска Русия относно бъдещото уреждане на съветските и по-специално на европейските въпроси. Във тази тайна конвенция, която действително, ей тъй с половин уста беше отречена, но достоверността на която вестникът, който я публикува, изрично потвърди, се съдържат клаузи, които засягат нашата съдба и които клаузи естествено ни налагат всичката остротност и всичкото внимание, защото те излагат на една не сериозна, но на една сигурна опасност нашето бъдеще. Във тази конвенция, г-да народни представители, изрично се признават от Англия права на Съветска Русия върху територии, които нашият народ обитава. Съдбата на нашия народ е оставена на благоволение на Съветска Русия с нейните методи на управление и с нейното отношение към независимостта и свободата на народите. Поради това ние имаме всичкото основание да се отнасяме отрицателно към този съюз на Англия с Съветска Русия — един съюз, който отрича не само нашия народ, но и почти цялата източна половина на Европа на благоволение на Съветския съюз с неговите методи на управление, с неговия режим на вътрешна асимилация и на кръвтав терор. И когато сега, наблюдавайки проявите му от последните няколко години, намираме мотиви за правилността на нашата външна политика, ние не можем да изпуснем из предвид и целите, които си поставят нашите противници, и съдбата, която те евентуално биха определили на нашия народ.

Във това отношение, г-да народни представители, много симптоматична е чуждата пропаганда, която тъй широко се шири сега от радиостанциите, специално на български език, предназначена за широките български народни маси. Във многобройните радиопредавания от много известни и неизвестни станции се подканва — известно по какъв начин — нашият народ към друг политически курс. Народът ни бива канен да защитава висши, според тях, блага — благата на някаква национална свобода, благата на някаква политическа система на демокрацията. Но когато нашият народ се кани да поеме друг път в своята политика и да подкрепи една друга сила в днешния международен конфликт, винаги се мъчи по нашите национални въпроси и никога досега не се обявява зъб да се каже, каква ще бъде съдбата на тези български земи, които от едно петдесетилетие насам са били винаги признавани като част от българската национална територия. Не се говори нищо за съдбата на Бълморие; не се говори нищо за съдбата на Македония; не се говори нищо за съдбата на онзи български краища, които са поробени и които българската държавна политика от 50 години насам се стреми да освободи и присъедини към майката-отечество. Смътате ли, че това е случайно? Не е ли това едно доказателство, че централите, които ръководят тази пропаганда, които безспорно имат връзка с външната политика на англо-болшевишкия съюз, нямат намерение във никакъв случай да изхвърлят правата и интересите на сегашните свои съюзници въ полза на нашата национална кауза, на българската държавна и национална територия? Ясно е, г-да народни представители, от това, че пътят, който е усвоен от нашата външна политика, е път действително наложен от събитията, наложен от народното настроение, наложен от естествения развой на нашата външна политика, наложен от конкретното състояние сега на въпросите. Очевидно е, че при един неуспех, или при едно нещастно развитие на събитията, ние не ще можем да очакваме нищо добро за нашия народ.

Г-да народни представители! Във това отношение: вие имате няколко конкретни, малки прояви, които сами по себе си много ясно потвърждават тайните клаузи към конвенцията между Англия и Съветска Русия. Това е известната карта на американския професор Ренер, публикувана в едно сериозно американско списание, в която се определя на нашите черноморски брѳгове и на нашето Бълморие съдбата на една чисто руска територия, на право анексирана към Съветския съюз, а другите части на нашата територия се присъединяват към някакъв си бъдещ балкански съюз, въ който ясно е кой ще свири първата цигулка и каква роля е предоставена на нашия народ. Преди няколко месеци въ пресата се появиха изявления на един пленен руски висш офи-

цер от генералния щаб, който излага развитието на преговорите и потвърждава тайните клаузи към конвенцията. Това се отрече от съветското командване и от съветското правителство, но то е въ пълна хармония с всички останали данни от различни източници, идващи да потвърдят, че действително съдбата на нашия народ би била крайно неизвестна, би била крайно мрачна, ако ние не вървим по един път, който ще ни доведе до една истинска победа, до едно истинско тържество на оръжи, които, заедно с другите въпроси, останали от миналата война, се стремят към правилно и справедливо разрешение на нашите национални въпроси.

Г-да народни представители! Във нашите национални домогвания ние имаме основание да претендираме, че сме стъпили на една чисто морална база. Ние никога не сме се отклонявали от принципите на справедливостта и доказването на нашите права върху разните територии. Нашите морални права ние можем винаги да противопоставим на някаква политика на равновесие, на някаква политика на национална сигурност и на държавен империализъм. Ние сме били чужди на такава политика. И когато сега нашите държавни и политически цели са поставени на таква морална база когато нашата външна политика е резултат на едно естествено развитие, когато нашият народ маси си своето чувство и с своя политически инстинкт ясно разбират правилността на следвания път, ясно е, че констатацията, направена въ тронното слово и въ отговора на тронното слово за постоянния и неизменен характер на тази политика, е една констатация, която се покрива с действителността.

Г-да народни представители! Едно единствено пожелание въ този момент ние можем да направим: нашата външна политика, така здраво установена, така честно и искрено провеждана, така морално обоснована и така открито и откровенно изясняна от цялото наше общество, от цялата наша политическа мисъл, има нужда от една действителна активност. Тя не бива да бъде една пасивна външна политика, тя не може да се помни с положението да чака само развитието на събитията и да получава онова, което може да дойде вследствие на благоприятното развитие на събитията. Не. Тя трябва да бъде активна въ своите методи, тя трябва с аргументите на историята, с аргументите на дипломатическите събития от миналото, с стопанските аргументи, с всички политически аргументи, с които разполага, да се обоснове, да се провежда и да се налага на съзнанието не само на дипломатическите канцеларии, но и на съзнанието на всички обществени фактори, които биха могли да имат някакво значение. Така нашата национална кауза действително ще бъде един европейски въпрос, установен и приет от всички фактори, от които зависи, като израз на една действително справедлива политика, като израз на едно политическо положение, което действително ще бъде от интерес за един нов европейски ред, установен на Балканите с всичката сигурност за мир и спокойствие въ този район.

Г-да народни представители! Някоя политика, колкото морална и справедлива да бъде тя, не може да развие на максимален успех с една пасивност. Тя трябва да бъде подкрепена с аргументите на вътрешната сила на държавата, с аргументите на оръжието, с аргументите на морала. Но всичко това трябва да бъде изяснено и вътпявано на оръжи, от които зависи, за да може въ даден момент да се яви с всичката морална сила и с всичката наложителност на своята справедливост. (Ръкоплѳскания)

Г-да народни представители! Във кръга на тия мисли за нашата външна политика, аз подчертавам пасаж въ проектоотговора на тронното слово, относно целите, които се преследват с нея. Това е новият европейски ред, към който се стреми сега развитието на събитията въ Европа, и нашето национално обединение което трябва да дойде като резултат на този нов европейски ред. Аз в миналата година при един случай имах възможност да развия тук пред вас своето разбиране за това понятие „нов европейски ред“. Няма защо да се подгарям по този въпрос. Новият европейски ред за нашия народ с тия ограничени интереси, които има, с ограничените възможности на нашата държава, представлява преди всичко една възможност за нашата национална политика да постигне своята справедлива цел — националното обединение, и то с задача не да се организира една империалистическа сила, но да се създаде един организъм жизнеспособен, здрав, културно-способен, с всичките възможности за едно стопанско и културно развитие, което ще даде гаранция на нашия на-

ред да развие своите творчески сили, ще му даде импулс да повдигне своето благосъстояние и да допринесе чрез това за общото благосъстояние на Европа. А едновременно с това да успокои най-после тези вечно димящи и вечно неспокойни Балкани, да даде възможност на всички държави в него да установят окончателно своето спокойствие и да насочат във сътрудничество и в хармония своите творчески сили към една общо-балканска и общоевропейска цел, която е сигурно целта, между другото, и на новия ред, който ще се установи.

Г-да народни представители! Нашето национално обединение не е само идеал, то е жизнена нужда, то е реална необходимост, то е предпоставка за съществуването и за бъдещото благоденствие на нашия народ. Аз съм имал и друг път случая да подчертая, че обединението на нашия народ ще даде възможност, щото нашите национални сили, нашата национална енергия да се впрегнат във една общодържавна и във една общонационална цел. То ще ни даде възможност да развием своите културни способности, да развием своите способности в полето на стопанството, да развием своите способности във всички области на живота и по този начин да създадем тук на Балканите една образцова държава във всяко отношение. И ето необходимостта от една външна политика, която си поставя тази цел и я защитава във полето на международните отношения.

Нека, г-да народни представители, да не забравяме, че външната политика е едно от сръдствата, чрез които се постигат държавните и национални цели, но никога не бива да се разчита само на него. Защото това единствено сръдство не може да бъде годно, ако то не е подкрепено с аргументите на вътрешния живот, ако чрез тези аргументи на вътрешната сила и вътрешното сцепление ние не можем да създадем международен престиж на нашата държава, чрез който тя ще се налага във всички отношения на чуждия свят.

Г-да народни представители! Да издигнем престижа на държавата, да го издигнем във всяко отношение в очите на нашия народ вътре и въ неговите отношения с чуждите държави, да създадем респект към неговите възможности и сила, ето това е, г-да народни представители, един проблем, проблемът преди всичко сега на вътрешната политика, защото чрез действително ще можем да създадем престижа, необходим като инструмент за провеждането на външната политика. Да не изолираме едното от другото, да не смътате сега, че външната политика трябва единствено да полагва напътни сили и възможности. Външна политика, без здрава вътрешна политика, без укрепено вътрешно съзнание на народа чрез готовността да подкрепи с всички възможни сръдства усилията на държавата във областта на външната политика, е невъзможна. Вие не може да очаквате ефикасен резултат от външната политика, ако във вътрешно отношение ние нямаме престижа и силата, чрез които да дадем импулс на външнополитическия си прояви. И аз, г-да народни представители, веднага се прехвърлям във другата сфера, във сферата на вътрешната политика, така неразривно свързана с външната политика.

Г-да народни представители! По отношение на вътрешната политика аз съм доволен от тронното слово. Доволен съм, защото може би за пръв път в българската история едно тронно слово дава толкова богат материал за размишление във областта на идеологията, за размишление във областта на стопанството, за размишление изобщо във всички прояви на нашия вътрешен държавен живот.

В една реч, произнесена преди няколко месеца, ако не се лъжа, в извънредната сесия на Народното събрание, аз чух, г-да народни представители, от тази трибуна един много жесток упрък, отправен към нас, предимно към народните представители, приобщени към политиката на правителството, един упрък, направен от един от известните наши народни представители, който каза: „Каква е във същност вашата идеология; каква е вашата политика; към какво водите вие българския народ; какъв строй му проповядвате? Вие го водите към комунизъм, или към националсоциализъм, или към фашизъм?“. Г-да народни представители! Това е един упрък, който — позволете ми тази свобода — аз не приемам за основателен във никакво отношение. Мигар това си единственият възможности за държавно управление, за строя на държавата, мигар само това може в даден момент да се препоръча — или комунизъм, или националсоциализъм, или фашизъм?

Г-да народни представители! Идент, както въ политиката, така и въ областта на всички прояви на човешката дейност, не съм много скъпа стока. Не е мъчно да се намери една идея, защото човешкото живее културен живот хиляди години и то е оставило въ наследство на всички ни много идеи и много размисления по тях. Но ако вие хвърлите поглед върху последното развитие на политическия живот на Европа, ако хвърлите поглед, да кажем, върху живота а болшевишка Русия от 1917 г. насам, вие ще дойдете до интересни заключения, които във много отношения ще подкрепят пътя, по който ние вървим. Аз имам смелостта да твърдя, че нашата политика, че нашият режим от известно число години насам се твори с една творческа политика, се твори с една положителна мисъл, се твори с дѣла, които постепенно му дават една физиономия, която въ началото сигурно не е съществувала въ съзнанието на никого. (Ръкопляскания)

Но, г-да народни представители, не беше ли така въ началото и съветския режим? Може ли нѣкой от нас да твърди, че съветската система на управление, така както я виждаме сега въ нейната практика, беше нѣщо завършено, дадено тогава, когато въ 1917 г. съ плембраних вагон Ленин и Троцкий пристигнаха през Германия въ разнебитената царска Русия? Мигар тѣ бѣха тогава съ своите готови формули, съ своята ясно определена програма за управлението на съветите и т. н.? Не изникна ли тая система тогава спонтанно от живота, наложена от естественото развитие на събитията така, както ги познаваме? Мигар самото това название „съветска система“ не дойде така спонтанно, ако щете, от необходимостта на момента тогава? Съветите дойдоха въ войската, въ гражданското управление да замѣстят постепенно авторитета на началството, авторитета на разнебитената тогава царска администрация, за да дадат възможност все пак да се управлява и живѣе. И от тѣзи войнишки и градски съвети постепенно изникна една система, която се наложи на управлението на един 150 милионен народ.

Ако се прехвърлим след това въ Германия, мигар националсоциализмът така, както го виждаме сега на практика, дойде готов, завършен, и философски по своята концепция, и практически по своята организация, въ 1933 г., когато Хитлер взема властта, и тогава веднага се приложи въ управлението, защото всичко бѣше обмислено и готово, та оставаше само да се тури въ изпълнение? Не, г-да народни представители! И въ Съветска Русия, и въ националсоциалистическа Германия действително имаше известни основни идеи и принципи, съ които управниците и въ едната, и въ другата държава дойдоха въ управлението, но тѣ постепенно развиха тѣзи идеи, постепенно изникнаха новите институции, постепенно се създаваха формите, въ които се излѣ тѣхното управление, за да можем сега да твърдим, че и въ едната, и въ другата държава имаме оформени системи на управление, имаме една идеология за политическата структура и за социалната и стопанска линия, по която се върви.

Г-да народни представители! Самобитността е най-голямото качество, което може да претендира да има една система на управление. Създадена, принципно издържана, но въ подробности приложена съобразно дадените условия — ето това е истинското достоинство на творческата политическа мисъл, ето това е истинското достоинство на държавника, който може абстрактни принципи да излѣ въ конкретни форми и да ги приложи съобразно дадените условия на момента и съобразно географските и политически условия, при които живѣе.

Ето, г-да народни представители, от това гледище трябва действително да се отхвърли твърдението, че нашият режим, режимът, който се прилага от няколко години въ България, е безидеен и безпринципен режим. Може да си хвърлим само един упрък — нека да бъдем достатъчно откровени да си признаем — че по отношение на популяризацията на тая идеология, по отношение темпото на нейното развитие, по отношение нейното по-широко разпространение има още какво да се желае. Въ това отношение ние не сме, може би, направили всичко, което е желателно и което е възможно. Но да се отрича на днешния режим един основен принцип, една основна идея, за да се хвърли по този начин упрък, че режимът е едва ли не нѣщо, което съществува изкуствено и което ще си отиде, защото не почива на никаква основна политическа идея и на никакъв принцип на управление, това не се покрива съ действителността и аз решително го отхвърлям.

Г-да народни представители! От миналата редовна сесия досега въ нашия вътрешен политически животъ станаха някои интересни събития. Въ края на миналата редовна сесия, на 28 мартъ, ние се разделихме съ един министър, а сега виждаме на министерската маса наредили нови хора. Една част от бившите министри не виждаме на министерските мѣста. Стана една промѣна доста чувствителна въ личния състав на кабинета. Но, г-да народни представители, ако това е единъ фактъ, който самъ по себе си представлява все пакъ политически интересъ и би било интересно да се намѣрятъ неговите обяснения и неговото оправдание, другите факти, които последваха министерската промѣна, правятъ тая промѣна още по-актуална и още по-интересна. Непосрѣдствено следъ образуването на кабинета министър-председателъ г-нъ Филевъ излъче съ известната своя декларация, която е цитирана и въ тронното слово и въ отговора му, една декларация, която съдържа много интересенъ материалъ и въ идеологично отношение, и въ политическо-устойчивостно отношение, и която прави решителенъ опитъ да обобщи идеите на днешния режимъ, да даде конкретно изразяване на тѣзи идеи и да ги приложи въ практическата политика.

Г-да народни представители! Следъ тази декларация, която е единъ сериозенъ опитъ да се овладѣе идеологично положението, да се обоснове управлението съ основните идеи и принципи, които фактически се прилагатъ, но които не бѣха излѣти въ конкретни формули и правила, иде вториятъ опитъ — едно логично развитие на първия опитъ — опитъ отъ м. юний т. г., когато уважаваниятъ нашъ министър-председателъ и г-нъ министърътъ на търговията съ своите известни речи развиха конкретно стопанската политика на правителството, изразена въ единъ отъ пунктотъ на неговата декларация, а именно стопанството отъ либерално да стане организирано, ръководено и направлявано отъ правителството — единъ моментъ много интересенъ и много същественъ въ развитието и приложението на идеологичната декларация на правителството отъ 12 априлъ 1942 г.

Но не само това, г-да народни представители. На 15 септември т. г. г-нъ министър-председателъ съ своята известна речъ въ Военния клубъ, на която присъствувахме и ние заедно съ най-висшите представители на българската администрация, направи единъ новъ опитъ — опитътъ вече да овладѣе и обществено положението, като идеологията на управлението се простре вече и обществено върху по-широки сѣди, за да намѣри една поздрава опора подъ краката си. Този опитъ е единъ, същественъ етапъ въ развитието и приложението на идеологичната програма на управлението.

Всичко това сѣ факти, които сами по себе си представляватъ голѣмъ интересъ и доказватъ, че управлението изхожда отъ едни основни принципи, че то има едни основни идеи, които се мѣчатъ да приложи въ областта на стопанството, въ областта на обществените отношения, въ областта на чистата политика по единъ логиченъ начинъ, че държавата иска да излѣе тѣзи идеи въ конкретни тези на управлението и въ конкретни институти, чрезъ които да даде плътъ на тази идеологична програма.

Г-да народни представители! Интересно е да бъдате разглеждани тѣзи стъпки на управлението, както отъ гледище на тѣхната идеологична обосновка, така и отъ гледище на тѣхните последици. Това е въ сѣщностъ практическата политика, която ние разглеждаме, и въ тѣзи рамки ние трѣбва да ценимъ резултатите и отъ тамъ — заслугите на управлението въ това отношение.

Г-да народни представители! Мене ни прави впечатление, че режимътъ, на който ние служимъ — режимъ, който ни е ръководилъ въ всички наши подвѣпки тукъ като народни представители — има своите основни концепции по политическата структура, които не се откъсватъ отъ едно тълкуване — действително не доктринерно, но практическо — на българската конституция. И въ това отношение ние можемъ смѣло да твърдимъ, че режимътъ, който се поддържа, режимътъ, който ние смѣтаме, че е единствено възможниятъ и спасителниятъ въ този моментъ за нашата държава, не се отклонява отъ основните принципи на конституцията. Той почива, напротивъ, на истинския смисълъ на тази конституция, на истинското тълкуване, което ѝ се дава, и никога не се отклонява отъ тѣхъ. Това е било винаги нашето непоколебимо разбиране. Ние винаги сме поддържали, че управлението на държавата се нуждае отъ една ефикасна изпълнителна властъ, достатъчно снабдена съ права и достатъчно силна, за да може, идеите на управлението, законите, които се гласуватъ,

да бъдатъ прилагани съ всичката строгостъ, за да се получатъ резултатите, които сѣ желани преди всичко отъ насъ като законодатели.

Е добре, г-да народни представители! Въ това отношение изпълнителната властъ, кабинетътъ, господа министрите сигурно нѣма да се оплачатъ отъ нашето държане. Напротивъ, ние винаги сме изтъквали необходимостта отъ тѣхния авторитетъ, необходимостта отъ пълна ефикасностъ на тѣхната дейностъ, защото само въ прилагането на такива методи виждаме единствената възможностъ да се постигатъ целите на управлението, които ние желаемъ.

Но, г-да народни представители, ние никога не сме смѣтали, че е възможно силно и ефикасно управление безъ съдействието на единъ действително издигнатъ Парламентъ, на едно Народно събрание, което ще може правилно да схваща рамките на своята дейностъ и да дава искрено и честно своето сътрудничество, въ пълна хармония съ управлението.

Народното събрание, г-да народни представители, дейността на депутатите поотдѣлно, е единъ неизбеженъ и необходимъ елементъ за това управление, което ние желаемъ. Нека не се смѣта, че е възможно да се управлява страната ефикасно и авторитетно въ тѣзи моменти безъ авторитетенъ Парламентъ, който действително ще бѣде отражение на народните нужди, на една творческа политическа мисълъ, която излиза отъ недрата на народа и която може да бѣде носена отъ мъдри хора, които знаятъ докъде могатъ да стигатъ, какъ трѣбва да действуватъ, за да има пълна хармония въ управлението, защото безъ хармония не може да има удовлетелни резултати. (Ръкоплескания)

Г-да народни представители! Народното събрание действително е една необходимостъ въ този моментъ. И азъ смѣтамъ, че на насъ, народните представители, избрани съ определена задача, се пада грижата и задължението да поддържаме авторитета на Народното събрание на необходимата висота. Азъ не се съмнявамъ, че въ това направление ще имаме всичкото съдействие и всичкото сътрудничество на г-да министрите, защото тѣ сигурно, както насъ, а и повече отъ насъ въ някои случаи, чувствуватъ нуждата отъ съдействието и отъ критичната мисълъ на народните представители, безъ които сигурно много отъ мѣрките, които се взематъ, нѣма да излѣзатъ така правилно и добре освѣтлени, както излизатъ, когато народното представителство е на висотата на своето положение.

Г-да народни представители! Вѣроятно е грѣшка, че въ програмата на правителството не е споменато нищо за ролята на Народното събрание. Азъ имамъ обяснението на този фактъ — едно обяснение, което може да бѣде удовлетелно, което може да се слуша. Въ всеки случай необходимо е и полезно е въ този моментъ, когато разглеждаме голѣмите линии на българската държавна политика, когато разглеждаме политическите и идеологическите насоки на нашето управление, да подчертаемъ, че ролята на Народното събрание, ролята на всеки депутатъ поотдѣлно е необходимъ елементъ за приложението на идеологичната програма на правителството, че Народното събрание е факторъ, безъ който не може да се очаква ефикасно и разумно управление въ България. Този факторъ, който вѣроятно е допустната по грѣшка, ще бѣде изтъкната и подчертана чрезъ тѣзи дебати въ Народното събрание, за да можемъ действително да се успоеимъ и да разберемъ, че Народното събрание въ никой случай не може да бѣде смѣтано като нѣщо, което играе второстепенна роля, или като нѣщо, което действително съществува, но и безъ което нѣма да бѣде трудно да се управлява.

Г-да народни представители! Политическата структура на България въ този моментъ въ рамките на режима, който сега се провежда и който е резултатъ на една идеология, почива, заедно съ Народното събрание и изпълнителната властъ, на авторитета на Държавния глава — единъ авторитетъ, който действително въ този моментъ съществува и който е успѣлъ да се наложи благодарение на освобождението отъ остатъците на миналите партийни режими, които ограничаваха възможностите и прерогативите на Държавния глава. Ние можемъ да бждемъ напълно доволни, че истинскиятъ смисълъ на конституцията сега е намѣрилъ своето приложение, че тѣзи основни стѣбове на управлението — авторитетъ на Държавния глава, авторитетъ на изпълнителната властъ и авторитетъ на Народното събрание — въ този моментъ сѣ подчертани и действително признати ценности въ нашето управление. И когато тѣ добиятъ истинската си сила — когато се упра-

живяват въ онѣзи рамки, които конституцията предвижда и политическата мъдрост налага, ние сигурно ще можем да очакваме добри резултати отъ днешния режимъ.

Г-да народни представители! Ако тѣзи бележки трѣбва да се направятъ по политическата структура на България, специално на режима въ идеологическо отношение, ние можемъ също така да изтъкнемъ основнитѣ принципи и основнитѣ идеи, които ще отхвърлятъ и ще опровергаватъ твърдението, че режимътъ е безидеенъ, че не почива на принципи, че е една случайностъ, която ще мине и ще замине, безъ да остави нѣкакви трайни следи въ живота на държавата.

Г-да народни представители! Кон сѫ основнитѣ принципи на идеологичната програма на управлението? Тази програма съдържа единъ уводъ, който е мотивировка къмъ точкитѣ — 18 на брой — въ които конкретно сѫ изложени основнитѣ идеологични принципи на управлението. Тая програма съдържа действително такива положения, които даватъ всички основания да твърдимъ, че тя цели да направи решителенъ завои въ нашия вътрешенъ животъ, че тя цели действително да обособи и да мотивира всичко онова, което откъслечно досега е съществувало, и да му даде вѣнната форма на една стройна система на управление.

Г-да народни представители! Основни идеи на тая програма — да кажемъ, за положението на националния трудъ, за правата на капитала — сѫ толкова съществени и толкова важни, че можемъ да кажемъ, че се касае до една истинска национална революция, до една истинска коренна промѣна, която ще трѣбва да бѣде внедрена въ нашето управление и наложена на практика.

Г-да народни представители! Народитѣ действително сега преживяватъ единъ кипѣжъ. И ние го преживяваме. Преживяваме го като резултатъ на едно дълго политическо минало, въ което разочарованията бѣха твърде много и които разочарованията наложиха една коренна ревизия на цѣлата наша действителностъ. И сега, когато, при новитѣ условия, навсѣкжде се създаватъ промѣни, навсѣкжде кипи новъ животъ, когато основнитѣ принципи на старото управление единъ следъ другъ се ревизиратъ, и ние не можемъ да останемъ чужди на това въздействие, и ние не можемъ да бѣдемъ чужди на тая нужда да приспособимъ нашия животъ и нашия мирогледъ къмъ новото вѣне, за да можемъ да удовлетворимъ новитѣ нужди. Нашиятъ режимъ има, безспорно, голѣмата заслуга, че се стреми да измѣни менталитета, да измѣни начинитѣ на мислене, да отстрани известни елементи, които въ миналото прѣчеха на едно правилно виждане на нѣщата, и по този начинъ, чрезъ новъ менталитетъ, чрезъ създаването на новъ гражданинъ, на новъ човѣкъ да направи възможно приложението на тия нови основни принципи, които сѫ легнали въ нашия режимъ, въ нашето управление.

Г-да народни представители! Това само по себе си не е нѣщо малко. Защото, ако хвърлите единъ погледъ назадъ и си припомните каква бѣше нашата държава, да кажемъ, въ 1931 г., и ако онова положение тогава пренесете къмъ сегашното време, вие веднага ще се запитате: при тогавашния начинъ на управление, сѫ онѣзи стари форми отъ тогава, сѫ онѣзи административенъ апаратъ, сѫ онѣзи обществени отношения, които съществували и сѫ онѣзи раздѣленъ народъ, който бѣше готовъ да жертвува голѣмото за нѣкакви дребни свои партийни или други интереси, можехме ли ние да се справимъ сѫ новитѣ задачи на живота, можехме ли да удовлетворимъ тѣзи голѣми нужди, които изникнаха и се наложиха отъ военнитѣ и политическитѣ събития въ Европа? И отъ тукъ вече — голѣмата идея за едно общо национално обединение, за единъ общъ погледъ на нѣщата, за една обща национална воля, която да се впрегне съ енергия за постигането на държавната цель.

Г-да народни представители! Това не е ли една голѣма идея, която лежи въ сегашния режимъ, една идея, която може би не е осъществена още сто на сто, защото действително противодействието сѫ голѣми, защото напластяванията отъ миналото сѫ много тежки и много силни сами по себе си. Все пакъ има едно постижение, единъ резултатъ, който прави възможно приложението на сегашната политика — създадениятъ по-общъ менталитетъ, однаквяването на възгледитѣ по общитѣ държавни и национални интереси.

Вѣрно е, г-да народни представители, че дългъ пътъ ще трѣбва да се измине, защото народитѣ, които изживѣятъ обати и пограти въ своя животъ, тѣзи народи, които погледятъ национална революция, както е въ Италия, въ Испания и въ Германия, тѣ действително иматъ и повече срѣдства на разположение, тѣ иматъ и по-крещящи

нужди, тѣ иматъ и по-ефикасни методи, тѣ, най-после, все пакъ употребяватъ много време, за да постигнатъ известни резултати. Ние можемъ да бѣдемъ доволни, че нашиятъ режимъ постигна известни резултати, че ние можемъ сега да разрешаваме много проблеми и въпроси, които при старото положение едва ли можехме да бѣдемъ разрешени въ този размѣръ, въ който сега се разрешаватъ. Нека не се смѣта, че резултатитѣ сѫ напълно задоволителни, нека не се смѣта, че можемъ да затворимъ очи и да спимъ на тия резултати, които имаме. Чрезъ кристализирането на тия основни принципи, легнали въ програмата, кждето за пръвъ пътъ се прави опитъ да се изложатъ въ стройни формули, ние ще тръгнемъ телѣрва напредъ, за да можемъ да постигнемъ голѣмитѣ цели и идеали, които си поставяме.

Г-да народни представители! Действително ние трѣбва да преродимъ нашия човѣкъ, трѣбва да преродимъ нашия животъ, трѣбва чрезъ умѣло ръководене да изживѣемъ — нека да се изрази съ простия, съ популярния езикъ — една национална революция. И тая идеологична програма има заслугата, че тури началото на една дейностъ, която по своя характеръ ще бѣде квалифицирана отъ историята като начало на една национална революция, на една революция на душитѣ, на една революция въ основнитѣ възгледи на нашето управление, за да може действително чрезъ нея да се осъществятъ онѣзи основни постижения, безъ които ние нѣма да бѣдемъ достойни за никаква новъ редъ и никаква нова Европа. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Като цель на тая дейностъ се поставя постигането на мощна, социално справедлива национална българска държава — една формула, която се употребяваше въ нѣкои срѣди и кръгове, но за пръвъ пътъ влиза въ единъ държавенъ актъ, въ една практическа програма за осъществяване отъ управлението.

Ние сме длъжни да направимъ разборъ на тая формула, да разберемъ какво е нейното съдържание и какви сѫ начинитѣ и методитѣ, чрезъ които може да се постигне мощна, социално справедлива национална българска държава. Това сѫ понятия, свързани сами по себе си, и свързаното имъ дава крайния резултатъ. Мощна държава! За това, г-да народни представители, се говори на друго мѣсто въ отговора на тронното слово, тамъ, кждето е насажъ за войската. Мощта на държавата, това е нейната войска, това е нейната сила, това е въоръжението на душитѣ, на сърцата и на ржцетѣ най-после.

Г-да народни представители! По въпроса за войската, по въпроса за нашитѣ отношения къмъ нея, по въпроса за нашето разбиране на нуждата тя да бѣде на една недосегаема висота, азъ мисля, че въ нашето Народно събрание нѣма никакво разноречие. Ние сме обединени около идеята, че българската войска трѣбва да бѣде на нуждната висота, за да постигне държавнитѣ задачи, които ѝ се поставятъ и които въ този моментъ, г-да народни представители, трѣбва да подчертаемъ, сѫ отъ решително значение. (Ржкоплѣскания)

Българската войска е една въоръжена сила, за която никого не сѫ скѣпѣни срѣдства, която винаги е била обвивана съ внимание и съ любовъ отъ нашия народъ и която тукъ, въ Народното събрание, е предизвиквала винаги възторжени възгласи. (Ржкоплѣскания) Ние искаме, нашата войска да бѣде на висотата на положението, да бѣде голѣмъ инструментъ въ ржцетѣ на Върховния вождъ, за да се постигнатъ целитѣ на държавната политика и да се гарантира сигурността на нашата държава. Защото въ тия съдбоносни моменти, както се казва и въ тронното слово, тя е единственото упование, може би трешително упование, отъ което ние очакваме крайния успѣхъ.

Г-да народни представители! Какво е необходимо, за да може действително българската войска да бѣде на висотата на своето положение и да постигне своитѣ цели и задачи? Войската е единъ живъ организъмъ, но сега войската е една нераздѣлна частъ отъ народа. Настроенията на народа, неговитѣ възгледи и неговитѣ разбирания се отразяватъ по неизвестни пътища върху боеца и по този начинъ го оформяватъ като повече или по-малко голѣмъ инструментъ въ ржцетѣ на Държавния глава.

Ние искаме, предпоставкитѣ за една мощна българска армия да бѣдатъ налице. Кои сѫ тѣзи предпоставки — ние всички ги знаемъ. Г-да народни представители! Войската трѣбва да бѣде въоръжена, войската трѣбва да бѣде поставена въ ржцетѣ на едно издигнато, културно, предано на своя дългъ офицерство, едно офицерство, което е свързано съ националнитѣ идеали така неразривно, както е свързанъ съ тѣхъ всѣки издигнатъ бѣл-

гарски граждани. Войникът, този инструмент в ръцете на офицера, трябва да бъде обуян, да бъде облян, да бъде нахранен, да бъде душата му спокойна, защото той утре ще бъде заставен по заповед на държавата евентуално да жертвува и своя живот. Ако ние ще искаме от него да направи тая върховна жертва пред олтара на отечеството в един решителен момент, длъжни сме да го подготвим духовно, да го подготвим психологически, за да може той действително да бъде в състояние да се подчини на тая върховна повеля.

И затова, г-да народни представители, аз обръщам внимание на всички въпроси, които са свързани с психологията на народа, които са свързани с неговия дух, с висотата на този дух. Нека бъдем практични, нека търсим разрешение на проблемите в тяхната същност, защото иначе не можем да имаме никакви положителни резултати.

Г-да народни представители! Във въпроса на тронното слово са засегнати въпросите от областта на нашата вътрешна политика, които засягат живота на нашия гражданин, които създават психиката на нашия народ в този момент и които го правят повече или по-малко годен да изпълни тежката задача, която може да му се възложи. Във идеологичната програма на правителството се говори за цялостен стопански план, за едно стопанство, което ще бъде овладяно от държавата, което ще бъде ръководено от нея — същото подчертаха в своите речи г-нъ министър-председателят и г-нъ министърът на търговията, промишлеността и труда през м. юлий т. г. — едно стопанство, което ще бъде поставено в тия решителни военни моменти в истинска услуга на управлението за задоволяване на народните нужди.

Стопанството е действително един деликатен инструмент. Мъчно е да се проникне в неговите пружини и мъчно е всичко да се съчетае в едно цяло и да се ръководи. Във това отношение нека бъдем снисходителни, нека не търсим предварително във всяка нередовност, във всяко опущение или във всяка непостигната цел злонамерено обяснение. Но все пак, г-да народни представители, нека да си дадем отчет за постигнатите резултати и нека, като имаме предвид точно какви са резултатите, да направим анализа на причините, за опущенията и нередовностите, за да можем да определим истинските правилни пътища, по които ще трябва да се тръгне.

Г-да народни представители! Аз ви казах, че през м. юлий т. г. се направи опит да се овладее българското стопанство, да се овладее производството, да се овладее размяната, за да се задоволят нуждите на широките народни слоеве. Нека всеки от нас да си спомни и да има пред себе си картината, какво в същност представляват българското стопанство и българското производство. Без производството ние не можем да очакваме никакви продукти за задоволяване на нуждите, и тогава ще бъде безпредметно да говорим за правилно разпределение. Производството е първото условие. Всичките усилия, които ще се положат за него ще бъдат необходими, ще бъдат крайно нужди, за да се получат резултатите, които се очакват.

Аз искам да направя едно възражение, което засяга целия апарат на стопанството и всички служби, всички прояви на държавата. Аз питам, г-да народни представители: целесъобразна ли е цялата тази система за задоволяване на нуждите, за разпределение на продуктите и за снабдяване на консуматора с всички произведения, необходими за неговия живот, която сега се прилага? Аз съмтам, че вие ще споделяте моите възгледи по този въпрос, възгледи, които в тия решителни моменти, преживявани от нашата страна, държат смътка за всички трудности, но все пак подчертават, че има още много нещо, което трябва да се направи. Признатите несъвършенства, недостатъците, които се констатираха, ще трябва да бъдат премахнати на всяка цена, за да можем ние действително в тия решителни моменти, г-да народни представители, да кажем на нашия народ, че всички възможни усилия са направени, че всички възможни резултати са получени, за да бъдат задоволени всички нужди на народните маси, и оттам вече да се иска да бъде нашият народ с доверие към управлението и с доверие да посреща всички неизбежни жертви.

Г-да народни представители! Здравината на вътрешния фронт зависи точно от разрешението на тази проблема. Действително нашият народ в този момент е проникнат от съзнанието, че жертви са необходими, че стопанството сега е разстроено, че много от нуждите

не могат да бъдат задоволявани. Тази психологическа предпоставка ние можем смело да използваме и при даден случай да имаме право да кажем на нашия народ: вие все пак получавате от своята държава онова, което е възможно, получавате го по един съвместен начин, при едно разпределение, което държи смътка за всичко, и при едно отнасяне майчинско към всички; и ако има нещо недостатъчно, ако има нещо, което куца, ако има нещо, с което вие не разполагате в този момент, то е само затова, защото държавата не е в състояние изобщо да го набави, само затова, защото няма възможност, престъпени са всички пътища, чрез които може да се достави, и всички усилия на държавата във това отношение са отишли напразно. Ако ние имаме свободата и правото да кажем това на нашия народ, тогава бъдете сигурни, че той ще ни разбере, той ще се подчини на неизбежното, той ще се подчини на необходимото, и неговият дух, неговата душа няма да пострада от незадоволяването на една или друга пужда.

Г-да народни представители! Аз лично трябва да призная пред вас, че не съм в състояние в този момент с пълна увереност да потвърдя пред нашия народ, че липсите, които се чувствуват, са неизбежни, или че няма налице неуредици и липси, които могат да се избегнат.

Аз, г-да народни представители, съм имал и друг път случая да твърдя пред вас и да подчертая своята мисъл, че в организационно отношение ние сме далеч от задоволителното. Това състояние, което в този момент съществува — разпокъсаност на службите в областта на стопанството и снабдяването и липса на координация в тяхната дейност — не бива по-нататък да се търпи, и ще трябва най-после да престане. Не може едновременно да съществуват различни служби, които не са в състояние да координират своята дейност. Не може Комисарството на продоволствието, Дирекцията за храноизнос, Гражданската мобилизация, Дирекцията на външната търговия и други още учреждения от този характер да съществуват едно до друго, без да бъдат координирани техните действия, без да бъдат поставени те под едно общо ръководство, за да може в даден момент да се насочат всички към постигането на една единствена цел.

Аз съмтам, че във това отношение Народното събрание ще бъде съгласно с моите сждения. Съмам, че трябва да се направи едно пожелание: да се върнем към идеята за дирекция на военновременното стопанство, една идея, която по една или друга причина не може да стане действителност. Това е крайно необходимо и към него трябва да се прибегне, защото трудностите, които предстоят, г-да народни представители, са големи. Времето, което иде сега, ще ни носи все по-големи и по-големи трудности, и ние сме длъжни да помислим за тях. Ние трябва да вземем отсега своите мерки, за да не закъснем, както сме закъснявали в други случаи. Иде време, г-да народни представители, когато ние, политически мислещите хора въ тая страна, ще трябва да си явим пред нашия народ да апелираме към него за спокойствие, да апелираме към него за жертви, да апелираме към него за готовност да понесе лишения, защото те са неизбежни. Нека подготвим психологически нашия народ за това, нека имаме смелостта да потвърдим, че тия жертви, които искаме от него, са неизбежни и че той трябва да ги понесе в името на върховните национални и държавни интереси. (Ръкоплъскания)

Г-да народни представители! Дий Боже, войната да свърши скоро — това не зная — обаче аз виждам една възможност тя да продължи. Аз виждам възможност все повече и повече да се задълбочават събитията, и ние да бъдем поставени пред необходимостта да носим на плещите си една продължителна и тежка война. Ние не бива да изпускаме из предвид даже евентуалността, че войната свършена, след нея ще дойде един период на трудности, поради трансформацията на стопанството от военновременното в мирно-временното. Това ще бъде един период на трудности, за който ние отсега още трябва да помислим как ще се справим. Вие си спомняте миналата война. Вие си спомняте времето след войната, когато трябваше да се продължават големи трудности, вследствие преминаването от военното към мирно-временното състояние на сабта.

Г-да народни представители! След тази война свръхът ще има да преживее тежки и тежки години. Утре ще се чувствуват липсата на този милиона тона парходо, които сега отиват на дъното на моретата; ще трябва много време и много усилия за тяхното възстановяване, за да

се започне нормалната размяна на продукти и ценности. А дотогава ще има да се търпи, ще има да се понесат лишения, ще има нужда от организирана намеса на държавата в стопанството, за да може да се понесат всички тези лишения и да се задоволяват поне в минимални размери всички нужди. Нека мислим за тази евентуалност и да не смътаме, че войната свършила, всичко ще тръгне по мед и масло и следователно, няма да има нужда от организирана намеса на държавата. Нещо повече, г-да народни представители, нуждите на стопанството тогава въпреки случай не ще бъдат толкова малки от нуждите сега, когато ние сме длъжни всичко да подчиним на нуждите на една евентуална военна отбрана. Военновременната организация на стопанството е една необходимост, и ние трябва да се приспособим към нея, ако искаме да бъдем един народ на висотата на времето и на висотата на положението, въ което се намираме.

Нека помислим, г-да народни представители, за въздействието на дребните неуредици при снабдяването върху психиката на народа. Ако ги наричам дребни, защото те действително са дребни. Когато в една околина се задоволява дадена нужда в един размер, а в съседната околина в друг размер, когато в една околина или в една община един продукт стига до консуматора в един невъвротен малък размер, а в съседната община или съседната околина — в по-голям размер, тези неуредици, тези неравенства се отразяват зле върху психиката на нашия народ, защото той живее с втрата в една справедливост и с втрата в едно равенство. Нека всички, г-да народни представители, да си припомним тези малки сцени, с които сме се облясвали всеки ден и които сцени сигурно ще продължават да се увеличават, ако не се вземат всички необходими мерки, за да се парира тази евентуалност. Всички трябва да имаме смелостта и куража да потвърдим, че се касае до неизбежни жертви и че народът трябва да ги понесе. И вярвайте, г-да народни представители, народът ще ни разбере, народът ще ни повярва, народът ще бъде готов за жертви, но трябва да го убедим в справедливостта и неизбежността на тези жертви и в липсата на всякаква вина въ управлението за тяхната неизбежност. (Ръкоплъскания)

Ако постигнем тази цел, ние сме разрешили голяма част от задачите, които в този момент тежат върху нашето управление. И надявам се, че тези мои съждения, които се ръководят от искреното желание да се сътрудничи за едно правилно разрешение на въпроса за снабдяването, ще послужат сега за повод да се постави наново на разглеждане този въпрос, защото той действително се налага от съдобносността на времето, което преживяваме.

Председател Христо Калфов: (Звни) Свършете.

Димитър Пешев: Г-да народни представители! Г-н председателът с право ми прави вече напомняне да приключа, и аз трябва да приключа.

Аз казвам, г-да народни представители, че през месец септември г-н министър-председателят направил опит с своята реч да постави пред нашата общественост голям въпрос: въпроса за обществено овластване на положението и въпроса за опората, която трябва да има управлението под краката си, за да бъде то действително едно авторитетно и ефикасно управление. Г-да народни представители! Тази реч на министър-председателя беше една интересна изповед и тя дебело подчерта всичката нужда от общуване между нашето управление и народа, от една действително широка обществена популяризация на принципите на управлението, за да може чрез тази популяризация управлението да има реална сила, черпена от широките народни маси.

Въ тази реч, между другото, министър-председателят се спър специално на въпроса за нашето чиновничество. Аз няма да повтарям идеите, които се развиха въ тази реч, идеи, които са сръщали нашето одобрение и които често са повтаряни от трибуната на това Народно събрание, поради необходимостта, българското чиновничество да бъде издигнато на съответната висота, за да бъде истински носител на българската държавна идея. Идеята за политизиране на чиновниците е една идея, която сама по себе си не може да бъде отречена. Чиновничеството трябва да живее политически, т. е. въ своята дейтелност то трябва да има предвид политически цели, които се преследват. Касае се не за един преходен режим, не за едно партийно управление, но за

един режим, който почива вече на истинския дух на конституцията и който ще бъде режим не само на един кабинет, а ще преживее много кабинети, установен вече като постоянна и трайна система на управление. И чиновничеството не може да не сподели основните идеи на управлението. То трябва да бъде политизирано въ този смисъл. То, разбира се, не може да бъде опора на управлението, но, бидейки орган на управлението, ще сподели неговите основни разбирания по политиката и при своята дейност ще се ръководи от тях.

Но когато говорим за политизиране на чиновниците, ние не бива да изпускаме из предвид, че нашият режим, г-да народни представители, може да съществува само ако почива на една истинска творческа политическа мисъл. Изключена е въвротността и възможността, нашият режим да се прокарва само технически, да се прокарва без ръководна политическа мисъл. Изключено е, например, да се смъта, че един министър може да не бъде политик. Напротив, един български гражданин, заел министерски пост, автоматически става вече политик, защото друго нещо е невъвотно. Политизирането на чиновниците трябва да бъде прокарвано от един действително творчески, мислещ политически хора. Особено ръководителите, особено върховете на управлението ще бъдат по необходимост подчертано политизирани, за да могат да направляват държавната политика въ тази посока, която се налага от истинския смисъл на нашия режим.

Г-да народни представители! Не е само това, което може да се каже по въпроса за нашето чиновничество. Чиновничеството — не е тайна — въ този момент изживява криза въ своето съществуване, и ние сме длъжни сега — аз специално се обръщам към г-на министра на финансите — да се замислим за неговата съдба, защото тя действително е много нерадостна. Българското чиновничество трябва да бъде предмет на специални грижи сега. Г-не министре на финансите, защото действително то ще трябва да бъде ефикасно подпомогнато, за да стане годен инструмент въ управлението. Ако не го подпомогнем, ще го тикнем към нищета, към пролетаризиране, ще го тикнем към апатия, за да не кажа след това докъде може да стигне. Ако искаме то да бъде с самочувствие, с издигнато самосъзнание, ако искаме да бъде съзнателен орган на една истинска държавна политика, ако искаме да бъде носител на държавните идеи, ние сме длъжни да подобрим неговото материално положение. Ние сме длъжни сега въ този бюджет, който иде, да разрешим радикално този въпрос, защото той е станал вече решителен държавен въпрос, без правилното разрешение на който всички наши мерки и въ областта на стопанството, и въ областта на висшата политика може да останат безрезультатни.

Г-да народни представители! Аз по необходимост ще трябва вече да свърша. Опитал съм да подчертая, че нашият режим е един издържан въ идеологическо отношение режим, че неговата идеология остава да добие само малко по-широко разпространение, че тя трябва да проникне въ по-широки обществени сръди, че тя трябва да събуди ентузиазма и духа на народа. Тя трябва да бъде подета на криле и да се понесе не само въ нашите сръди, но и въ по-широки обществени сръди, които дават истинската физиономия и истинския ентузиазъм на управлението.

На нашия режим действително липсва ентузиазъм. Ние трябва да го създадем, ние можем да го създадем. Въ тези моменти, които изживяваме, ние сме длъжни да го създадем, ако искаме действително въ тези решителни и съдобносни моменти да изиграем своята истинска роля на политически ръководители, на политически водачи на нашия народ. Ние не можем да се ограничим въ нашата малка сфера, въ която досега сме се движили, ние трябва да проникнем дълбоко въ педрага на народа. Там ще намерим силите, там ще намерим възможността да присадим идеите на днешния режим. И тези идеи ще бъдат възприети, защото те почиват на най-новите постижения на човешкия дух, на човешката мисъл. Тия идеи са: идеята за социалната държава, идеята за правата и задълженията на труда, идеята за правата и задълженията на капитала, идеята за ръководеното стопанство, идеята за единността на нацията, идеята за върховното ръководство на Държавния глава, идеята за силна и ефикасна изпълнителна власт, която ще държи съдбините на народа и съзнателно ще го насочва към светли съдобни, въ сътрудничество с едно авторитетно народно представителство, с едно на-

дно представителство, което има съзнание за своя дълг, съзнание за своите права и съзнание за своите задължения — да се отнася критично към работите на изпълнителната власт и да пренесява, от своите гледнище, микроскоп, всички мифопогрешности, които тя му поднася, ги разкритикува, за да може по този начин от хиризираната дейтелност на тѣзи два основни стѣлба — изпълнителната и законодателната власти — да се роди по съвършено управление, което нашият народъ уважава и което ние трѣбва да му дадемъ.

Г-да народни представители! Азъ ще гласувамъ предлжението отговоръ на тронното слово, защото той почива основнитѣ идеи и на основнитѣ принципи, които ние държиме — принципи, за които толкова много красноречие се е излъчило. Тѣзи основни идеи и основни принципи сѫ намирали нашето одобрение въ много случаи, щото презъ тѣхъ се обосновава днешното управление, ето единствено въ тѣзи моменти може да отговори на ждана на нашата държава да бѣде здрава, да бѣде епка, съ своя вътрешенъ фронтъ здраво, енергично да крепи външния фронтъ, който сега е насоченъ къмъ жествяването на държавнитѣ цели на нѣколко български поколения.

Г-да народни представители! Този отговоръ на тронното слово открива широко историческитѣ врати на българския народъ за едно прераждане, за едно възрождение, възприемането на най-прѣснитѣ и на най-сочнитѣ идеи на наше време. Ще можемъ ли да понесемъ тѣзи идеи нашиятъ криле? Ще можемъ ли, г-да народни представители, въ тѣзи моменти да се издигнемъ на висотата на зи свещени принципи, които сега човѣчеството поставя движение, да ги поемемъ здраво и да насочимъ съдѣби-тѣ на нашия народъ къмъ свѣтло бъдеще — къмъ негово национално обединение и къмъ възрождането и личието на неговия духъ? (Продължителни ржкнлѣ-ания)

Председателъ Христо Калфовъ: Има думата народниятъ едставителъ г-нъ д-ръ Георги Рафаиловъ.

Д-ръ Георги Рафаиловъ: (Отъ трибуната) Г-да народни едставители! Не безъ възмущение излизамъ предъ васъ, щото имамъ ясно съзнание за голѣмитѣ исторически говорности, които ние всички тукъ носимъ предъ бъдещето на нашия народъ въ днешнитѣ велики дни, които живяваме и ние, наредъ съ цѣлия свѣтъ. Азъ не бихъ еувеличилъ, ако кажа, че никога България, никога Европа, никога свѣтътъ не сѫ изживявали събитията по-важни, по-сѣдбоносни отъ тѣзи, които изживяваме татъ Миналата година по това време, когато се откриха изскванията по тронното слово на третата редовна сесия на наше Собрание, изказаха се отъ тукъ пожелания, то следващата сесия да се открие и разискванията по онното слово да се проведатъ подъ знака на маслиното клонче на мира. За съжаление, трѣбва да констати-ме, че това пожелание — което не бѣше само наше, ето е желание и на милионитѣ човѣшки същества, и то съ оръжие въ ръка взематъ участие въ най-голѣмата въ войнитѣ, които нѣкога човѣчеството е водило по пътя на своето жите за повече правда, повече добруване, по-че справедливостъ въ разпредѣлението на свѣтовнитѣ ага, за изправление несправедливоститѣ, наложи отъ налитѣ войни, за повече човѣчностъ въ междудържав-тѣ и международнитѣ отношения — не се сбѣдна.

Азъ също така не бихъ преувеличилъ, ако кажа, че е въ войната, този океанъ на страданията, като че ли се е ачително разширила. Днесъ онѣзи страни, които оста-лаа вънъ отъ прѣкото участие въ военнитѣ действия, гезаха като малки островчета на спокойствие въ голѣ-я океанъ на страданията, въ които се пържи цѣлото чо-чество. Нека бъдемъ благодарни на providението, нека агодаримъ на мѣдростта на нашия Върховенъ вождъ на наше правителство, че все пакъ нашата страна е по отъ малкото островчета на спокойствието, които се оятъ на прѣсти, защото все пакъ наше стопанство и шиятъ политически животъ се провеждатъ въ една аветелно спокойна атмосфера, защото все пакъ ние и днесъ сме останали далечъ отъ войната, отъ непосред-ственото участие въ нея.

Г-да народни представители! При това положение е въ безспорно е, че тронното слово добива едно твърде-тѣмо, бихъ казалъ даже историческо значение. И позво-ге ми да кажа, че неговото кратко, но дълбоко съ-жране отговаря напълно на това му голѣмо значение.

Три въпроса се засѣгатъ въ тронното слово и въ от-зора му: нашата външна политика, финансово-стопан-иятъ проблемъ и нашата война.

Г-да народни представители! Едва ли би могло да се добава нѣщо къмъ оноза, което Негово Величество въ царското слово на 28 октомврий каза за нашата външна политика; едва ли би трѣбвало да се дадатъ по-голѣми разяснения отъ тѣзи, които нашиятъ уважаемъ колега г-нъ Пешевъ преди малко каза за нашата външна поли-тика. Тя е окончателно установена, тя е ясна, тя сѫ твър-достъ — каза Негово Величество — се провежда въ рам-китѣ на Трестранния пактъ и на пакта противъ Комин-терна. Оноза, което прави впечатление на прѣвъ погледъ още, то е, че въ тронното слово липсватъ обичайнитѣ въ други години подробности. Съгласете се, че въ днешната фаза на войната съвсемъ не сѫ необходими повече по-дробности отъ онѣзи, които се казаха въ тронното слово.

Една политика, уважаема г-да народни представители, се цени по нейнитѣ резултати. Плодъ на тази политика е освобождението на българското племе; плодъ на тази политика е обединението на българския народъ; плодъ на тази политика е създаването на една голѣма, здрава, на-ционално-обединена, мощна България, на която съдбата е опредѣлила тукъ, на Балканския полуостровъ, да играе една завидна историческа роля.

Вторитѣ въпросъ, съ който се занимава отговорътъ на тронното слово, това е финансово-стопанскитѣ про-блемъ. Азъ ще се спра изключително на него. И за раз-лика отъ моя колега г-нъ Пешевъ, азъ бихъ желалъ да бѣда по-конкретенъ.

Г-да народни представители! При днешната изключи-телна военно-стопанска конюнктурата не е преувеличено да се каже, че държавната независимостъ, държавниятъ су-веренитетъ, държавата въ нейната съвкупностъ, държав-нитѣ устои се крепятъ преди всичко върху здравината на нашиятъ държавни финанси и на наше национално сто-панство. Азъ смѣтамъ, че днесъ вътрешната политика на нашата държава трѣбва да бѣде насочена съ погледъ изключително къмъ заздравяване на наше национално стопанство, къмъ засилване на наше производство — земедѣлско и промишлено — и къмъ доизграждане на една силна, здрава и могѣща армия. Защо за мене е ясно като бѣлъ день, че предпоставкитѣ за създаването на една велика България, за която ние говоримъ, къмъ която се стремимъ, която е нашиятъ идеалъ, сѫ две: силна армия и здраво стопанство. (Ржкнлѣскация)

Развитието на наше държавно стопанство се намира и днесъ подъ знака на голѣмитѣ политически събития, които държатъ подъ напрежение всички народи въ свѣта. Политическата несигурностъ и въроитността да бѣде въ-влѣчена нашата страна въ прѣки, непосредствени военни дей-ствия, налагатъ на насъ да организираме нашия стопански животъ и всички жизнени сили на нацията на чисто военна база. Това пакъ наложи все по-голѣмата интервенция, все по-голѣмата намѣса на държавата въ стопанския животъ, който днесъ вече, може да се каже, е подъ изключителния контролъ на държавното управление. Новото време, новитѣ условия на нашата външна търговия, затварянето на мор-скитѣ пѣтища, все по-голѣмата и чувствителна стопанска блокада на нашия континентъ, липсата на сурови мате-риали даватъ на нашата търговия една нова насока, при която вносътъ се засилва за смѣтка на износа. Отъ друга страна, тритѣ последователни лоши реколти, затрудне-ния вътрешенъ стопански трафикъ създаватъ нови и голѣми трудности при разрешаването на най-важната и близка задача — продоволствието и снабдяването.

На трето мѣсто, г-да народни представители, увеличе-нитѣ нужди на държавата следъ присъединението на но-витѣ земи Добруджа, Моравско, Македония и Тракия на-ложиха на нашата държава нови грижи. Тя трѣбва да подири нови приходоизточници: наложи се едно увели-чение на данѣчното бреме и сключването на народния заемъ.

Най-после, г-да народни представители, новата стопан-ска конюнктурата, предвидъ на тия условия, които азъ ви изложихъ, налага нови задачи, нови проблеми, разреша-ването на които е близко, неотложно и належащо за на-ше управление. И азъ бихъ казалъ, че правителството въ никой случай никѣде не дезертира отъ изпълнението на своя дългъ. Азъ бихъ казалъ също така, веднага бихъ прибавилъ, че то въ това отношение, при разрешаването на тия нови задачи, които войната наложи, среща — а бихъ пожелалъ и въ бъдеще да разчита — една безре-зервна, лоялна, сърдечна подкрепа на цѣлото народно представителство, безъ изключение.

Г-да народни представители! Азъ се считамъ гордъ, че съмъ членъ на една Камара, която разглеждане въпро-ситѣ — и стопански, и финансови, и политически — съ безпримѣрна лоялностъ, съ дълбоко съзнание за сериоз-

ността на момента, една Камара, която изпълнява — позволете да го кажа — достойно своя дълг. Налице ние имаме резултати въ това отношение, които могат само да ни радват. Преди всичко нашите държавни финанси днес са на една висота, на която, позволете ми да кажа, никога не са били. Аз ви моля да не забравяме какво бяха нашите държавни финанси само допреди няколко години, когато върху нашия бюджет тежеха милиарди задължения, които се отплащаха от година на година, когато изплащането на заплатите на чиновниците се забавяше с месеци, когато на всяко пожелание за един държавен строеж, за едно държавно предприятие, свързано с сръдства, финансовият министър казваше: няма сръдства. няма възможност, няма пари — за да оценим заслугата на нашия уважаем министър на финансите и на преданите усилия на неговите органи.

Г-да народни представители! От няколко години вече, въпреки че положението се влошава и се чувства голяма стопанска и икономическа стагнация, нашият държавен бюджет приключва с малки или големи излишки. Въ днешното време това е един подвиг. Действително ние увеличихме твърде много нашия бюджет. Това се дължи не само на увеличението на нужди на държавата с присъединението на новоосвободените земи, не само на нуждите от въоръжаване на нашата войска, но се дължи и на обстоятелството, че ние тръбваше въ последните години да обърнем погледът на един държавни функции, от които като че ли в миналото управлението беше дезертирало. Въ първите още дни на нашата Камара ние тръбваше да гласуваме големи и все по-големи кредити, да отделяме много сръдства за държавни строежи, за народно здраве, за водни строежи, за земеделие и пр. и пр. Това именно наложи увеличението на нашия държавен бюджет. Но въпреки това чрезмърно голямо увеличение на нашия бюджет — сега вече към 20 милиарда лева — ние можем да се похвалим, че днес държавните финанси са изразени много прецизно, много прегледно, държавните сметки са много по-чисти, държавният бюджет е много по-здрав от всички друг път. Този резултат тръбва да ни окуражи, той тръбва да ни радва; с него ние заслужено можем да се гордеем.

Г-да народни представители! Нашият държавен финанси — както каза и уважаемият министър на финансите — са свързани пръко с държавното стопанство. Днешната война не се финансира, не се издържа само от онези народи, които вземат пръко и непосредствено участие въ войната; днешната война се финансира и издържа от всички стопанства въ света. Всички стопанства, раздължени на два лагера, са напрегнали своите върховни усилия, за да финансират тази война. Всички стопанства въ света се нагаждат въ новите времена към новите нужди, към новите проблеми, които всички измислят ден се мислят и се налагат по-настойчиво и по-тежко върху вниманието на всяко управление. И нашето държавно стопанство въ туй отношение, тръбва да признаем, значително еволюира и с всички сили се стреми да се нагоди и особено да разреши най-близката, най-важната непосредствена задача: продоволствието, снабдяването.

Позволете ми да призная, че въ това направление не всичко е въ ред. Все още има неща, които кудат. Но също така позволете ми да кажа, че това се дължи на грешки от двете страни: и от управляваните, и от управляващите.

Г-да народни представители! Ние сме един млад народ. Въ нашето 60-годишно съществуване ние водихме четири войни. Предвоенното, военното и следвоенното време погълнаха половината от тия 60 години. Въ другата половина на свободен, на спокоен живот ние се залавихме да строим мъжки. Ние създадохме една материална култура, за която могат да ни завиждат всички народи на Балканския полуостров. Ние сме над тѣх, но въ същото време като че ли се е пропуснало, като че ли ръководещата интелигенция, водачите на нашия народ пропуснаха да говорят на този народ за неговите задължения, за по-голямо гражданско съзнание, да събудят у него чувство и съзнание за помощ на държавата, за по-голяма отзивчивост към апелите на държавното управление. Като че ли стремехме за лично благосъстояние е, толкова обхващаме нашия души, че ние нямаме още онова възпитано чувство на любов, на обич към държавното, към общото; като че ли нямаме още онова чувство на саможертва, отказване от благата, които животът ни предлага, въ полза на общото; като че ли нямаме чувството на привързаност към държавното управление.

Съгласете се, че при такива условия управлението намирало, безспорно, много прѣчки, понеже твърде тежки, при

провеждане на своите нови мѣрки, нови начини за борба съ лошите условия. Насъ ни липсва онази психологическа подготовка, която е крайно необходима за провеждането на многото нови мѣрки на управлението, които то е длъжен да прилага по продоволствието и снабдяването. Нима не е истина, че всяко ново разпореждане, целесъобразно ограничение на консумацията или продоволствието, се посрѣща почти от всички сѣрби, или ако не от всички, от много сѣрби, най-напредъ съ желанието, какъ тази наредба да се заобиколи?

Съгласете се, че при това положение има неща, които липсват. То е: повечко съзнание, повечко любов към държавата, повече готовност за жертви към държавата — да се жертвува частното предъ общото. Но въ същото време, както казахъ въ началото, има и друга причина — има грѣшки и отгоре.

Г-да народни представители! Грѣшките са винаги възможни. Нека никой отъ васъ не си прави илюзии, че въ онези страни, които сме свикнали да сочимъ като най-добре уредени всичко е по медъ и масло. Да не мислите, че и тамъ няма грѣшки? И тамъ има грѣшки, но разликата е въ това, че тамъ грѣшките, както и всяка мѣрка на управлението, се посрѣщатъ много по-спокойно отъ народа. Тамъ управлението бди за резултата на своите мѣроприятия и всяка грѣшка самото управление бърза да поправи. Втора грѣшка въ същото направление не се допуска.

Азъ бихъ желалъ и у насъ да стане така. За съжаление, у насъ още не е тъй. У насъ има друга причина. Много подробно се изказа моятъ предшественикъ г-нъ Пенчевъ върху една основна причина: у насъ липсва организация, за да проведемъ новите мѣрки, които се налагатъ. Нека никой не си прави илюзия, че чрезъ досегашните органи на държавната администрация, въчно чрезъ кмета, чрезъ околийските управители, сега чрезъ комисарите на снабдяването ще можемъ да се справимъ съ новите задачи, които допреди 3 години не съществуваха. Азъ съмтамъ, че е необходима една реорганизация въ нашата държавна администрация. Кой ще ме убеди, че няма неразривна връзка между, да кажемъ, Министерството на земеделието по въпроса за производството и цените на земеделските продукти, Министерството на търговията по въпроса за снабдяването, вътрешната търговия, цените и продоволствието. Дирекцията на гражданската мобилизация, Дирекцията за храноизнос, Дирекцията на външната търговия и пр? Фактътъ, че всяка нова уредба, която се създава отъ управлението на тѣзи ресори, се поставя сега вече подъ властта на Министерския съветъ или подъ шефството на министър-председателя, говори въ полза на моя теза. Азъ намирамъ този начинъ на процедурите за погрѣшен. Министерскиятъ съветъ няма ресорна компетентност. Министерскиятъ съветъ е едно колективно тѣло за еднаквяване общата стопанска, финансова и всякаква политика на държавата. Колкото се касае до засилване авторитета, властта и престижа на поста на министър-председателя, азъ не мисля, че като му поставяме все нови и нови стопански задачи, съ това увеличаваме неговия престижъ или подсилваме неговата власт. Напротивъ. Това процедурите го намирамъ погрѣшно, защото ще отслабимъ министър-председателя отъ неговата непосредствена ресорна компетентност, ще го отслабимъ отъ неговите грижи общо за нашата държавна политика и съ това ще го обременимъ излишно съ много нови и нови стопански задачи, които трѣбватъ да бждатъ обекти на грижи, непрекъснати, постоянни, на единъ министъръ, но на единъ, а не на няколко.

Направи се едно изявление отъ известни сѣрби, че нашата конституция като че ли ограничава възможностите ни за една административна реорганизация. Не, г-да народни представители. Азъ съмтамъ, че няма законъ по-широкъ отъ нашата конституция, че няма текстъ, че няма разумъ въ нашата конституция, които могатъ да ни ограничатъ да извършимъ една голяма реорганизация въ нашата държавна администрация. Тукъ няма да ви развивамъ тезата за комисариатъ, отговорни предъ Парламента, за държавните подсекретари и пр., които теза се изнесе отъ тая трибуна на няколко пъти много аргументирано отъ наши колега г-нъ д-ръ Николаевъ. Азъ само ще заключа: ние трѣбватъ да пристъпимъ къмъ реорганизация на нашата държавна администрация съ огледъ да съгласуваме всички мѣроприятия на управлението, насочени къмъ разрешаване на новите стопански въпроси, които войната ни наложи. Въ това отношение, както спомена г-нъ Пенчевъ у насъ имаме една добраначиниатива. Азъ си спомнямъ миналата година, при разискванията по отговора на тронното слово, г-нъ проф. Славчо Загоровъ, като тогавашен

министър на търговията, изнесе една идея пред насъ. Не зная защо — може би недостатъчно бѣ проучена, може и поради други нѣкои прѣчки, които не ми сѣ известни — тази идея не можа да намери своето приложение. Но оя проблемъ е голѣмъ, той е широкъ, той е даже тежкъ. Обаче азъ бихъ желалъ да не слиза този въпросъ отъ цената дотогава, докогато не бѣде окончателно решенъ.

Въ тронното слово и въ отговора се зачеква единъ новъ важенъ въпросъ — въпросътъ за новия редъ, за ова Европа — една тема, която стане на мода въ последнитѣ нѣколко години. И азъ съмъ отъ тия народни представители, които сѣ съ най-дълбоко убеждение, че естествено края на днешната война ще ни донесе единъ новъ стопански редъ въ Европа, а бихъ казалъ още — единъ новъ стопански редъ въ свѣта, защото наче безсмислена, безцелна и безрезултатна би била тази гигантска война, която се води сега. Безспорно, победилъ ще иска да се премахнатъ онѣзи условия, които въздъдоха войната. А той ще ги премахне само тогава, когато измѣни стопанския редъ, който съществуваше до ептември 1939 г. Цѣлиятъ въпросъ е, какъвъ ще бѣде ози новъ стопански редъ, какво ще представлява нова Европа. Ето единъ въпросъ, на който много днешни стопански практики и теоретици се мъчатъ да дадатъ изестенъ отговоръ, да гадаятъ за бъдещето, повѣкога подпаяни отъ политическитѣ и военни събития. По тоя въпросъ ние чухме авторитетнитѣ мнения и на дѣзма стопански министри на велики сили, които днесъ воюватъ — германския министъръ д-ръ Функъ и италианския Рикарди.

Моето впечатление е, че и до днесъ ние не сме наясно, какво точно ще бѣде това ново устройство на Европа. Ние не сме наясно, въ какви рамки, въ какви форми точно, конкретно ще се изрази това ново устройство.

Нѣкои мислятъ, че новиятъ редъ ще се изгради върху развалинитѣ на старото; че всичко старо, като негодни, ще бѣде изхвърлено, ще бѣде изметено и върху неговитѣ развалини ще се изгради новата стопанска сграда на вѣта. Азъ не сподѣлямъ тая мисль. Ние сме съвременници на единъ събития отъ този родъ. Говоря за Русия. Тамъ сринаха изъ основи много, съ вѣкове строени държавни институти, за да построятъ нѣщо ново, но създадоха такава стопанска криза, че 25 години следъ руската революция тая криза все още продължава. Азъ сѣтамъ, че новиятъ редъ ще се проведе съ една постепенность, въ която отгланитѣ национални стопанства ще има да се организиратъ и подготвятъ за новото устройство на Европа. Азъ мисля, че новиятъ редъ ще бѣде резултатъ на една стопанска еволюция, която ще създаде най-после стопанска общность въ Европа. Тая стопанска общность ще бѣде създадена отъ сбора на всички национални стопанства. Националното стопанство ще бѣде основната стъпка на тая стопанска общность.

Следователно, правя заключението си, вмѣсто да гадасамъ и да мислимъ, какъвъ ще бѣде тоя новъ стопански редъ, ние трѣбва да оплѣтимъ, да заздравимъ нашето национално стопанство. Колкото то е по-здраво, по-стабилно, толкова по-лесно ще се нагоди къмъ новия стопански редъ; толкова по-безболезнено ще се трансформира и реорганизира. А да заздравимъ нашето национално стопанство, значи да хвърлимъ близъкъ погледъ предъ всичко върху нашето земедѣлие и върху нашата индустрия. Ето въпросътъ, който е много простъ, много копиретенъ и много лесенъ. Азъ не мисля, че съмъ длъженъ — сѣтамъ за абсолютно ненуждно предъ васъ, народнитѣ представители отъ XXV Народно събрание — да аргументирамъ мисльта си за значението на нашето земедѣлие, като първостепененъ стопански отраслъ, защото вие дадохте доказателства, че разбирате нуждитѣ на земедѣлието повече отъ всички наши предшественици. Този, който нѣкога ще пише парламентарната история на нашата страна, не може да не констатира, че отъ XXV обикновено Народно събрание и отъ правителствата отъ тѣколко години насамъ земедѣлието е било обкръжено съ много голѣми, сърдечни и близки грижи. Никога то не е сѣдало отъ очитѣ ни. Ще ви спомна, че само преди нѣколко години бюджетътъ на Министерството на земедѣлието бѣше 300 милиона лева и че ние го направихме на 1 и половина милиарда лева. Помнете ли вие, г-да народни представители, какви сръдства отгдѣлахме за водни строежи, за отводняване, за напояване, за опитни станции, за поощрение на коневъдството и особено на овцевъдството, за купуване на изкуствени торове, за създаване на задължителна застраховка на посѣвнитѣ, и най-после, като глѣдъ на всичко това, законътъ за пенситѣ на земедѣ-

цитѣ при старостъ? Всичко това говори за колосални мѣроприятия, за голѣми грижи. Много парадоксално, и фактъ: въпрѣки тия грижи, въпрѣки всичкото внимание, съ което сме окръжили нашето земедѣлие, въпрѣки огромнитѣ сръдства, които хвърляхме за подобрене на нашето земедѣлие, нашето земедѣлско стопанство е дефицитерно. То е нерентабилно. За голѣмо съжаление, като изключите земитѣ около Пловдивско, които раждатъ ягоди, лозарскитѣ селища и прочутитѣ тютюнови райони, въ всички останали райони, въ цѣла Северна България, въ Бургаски и Старозагорски области, дето се сѣятъ предимно зърнени храни, земедѣлското стопанство е дефицитерно.

На що се дължи този резултатъ? Причини много. Азъ ще спомена една мисль, която съ право нашиятъ другаръ г-нъ Кършевъ лансира тукъ миналата година: на нашето земедѣлско стопанство не трѣбва да се гледа като на мѣроприятие, а като на предприятие. Оттамъ и заключението — интересътъ е, който ще движи нашето земедѣлско стопанство къмъ възходъ, къмъ просперитетъ. А този интересъ се обусловя отъ ценитѣ, отъ онова, което ще получи земедѣлецътъ. Въ това отношение азъ сѣтамъ, и не можамъ да се убѣдя въ противното, че нашиятъ земедѣлецъ не е достатъчно задоволенъ отъ ценитѣ на зърненитѣ храни. (Рѣкопѣлскания) 6-20 л. ценз на килограмъ жито, на зърно, която дадохме миналата година, споредъ мене, не е достатъчна. Когато единъ килограмъ тикви се продава отъ 4 до 6 л., когато единъ килограмъ дърва е нормиранъ по 1 л., когато 1 кгр. дини се продава по 3 л., не може 1 кгр. жито да се продава по 6-20 л. Азъ казахъ още тогава, че трѣбва да се увеличи цената на житото. Противопостави се единъ аргументъ: че всѣко увеличение цената на житото ще повдѣне следъ себе си неминуемо увеличение цената на хлѣба, оттамъ — увеличение надницитѣ на работницитѣ и после — увеличение цената на всички продукти. Да, това е вѣрно. Това би станало, ако увеличението на цената на хлѣба се прехвърли да се плаща отъ консуматоритѣ. Но, г-да народни представители, като изхождаме отъ базата, че ние ще съберемъ максимумъ 200 милиона килограмъ зърнени храни, ако увеличимъ цената на зърненитѣ храни съ 2-3 л. на килограмъ, това ще бѣде една сума, която би могла да се понесе било отъ уравнителния фондъ, било отъ държавния бюджетъ. Азъ намирамъ, че това бѣше необходимо да се направи. Необходимо бѣше не само да се задоволи една категория селяни. Азъ съмъ избранъ отъ една избирателна колегия, чисто земедѣлка — Новозагорско. Тамъ се произвеждатъ само зърнени храни. Азъ искамъ да ви утѣря, че ако днесъ земедѣлскитѣ стопанства тамъ произвеждатъ изключително зърнени храни, то не е за това, че производството на зърнени храни е рентабилно, доходоносно, но защото земедѣлицитѣ тамъ живѣятъ при крайно ограничени нужди, съ голѣми лишения. Въ своето земедѣлско стопанство земедѣлскитѣ стопани употребяватъ не само своя личенъ трудъ, но и труда на цѣлата своя челядъ безъ изключение. Азъ намирамъ, че, погледнато даже не съ огледъ на справедливостта, не съ огледъ да се оеднаквятъ ценитѣ на единъ и на други продукти, но погледнато чисто социално, чисто държавнически, ние трѣбва да подсилимъ, да осигуримъ засѣването на зърнени храни. Ние не трѣбва никога да оставимъ нашата държава да страда отъ дефицитъ на зърнени храни. Съгласете се, че производството на зърнени храни не се рентира, е онзи, който ги произвежда, ще прибѣгне до други култури, а това нѣма да бѣде отъ полза за държавата. Това не трѣбва да се допуска днесъ, когато има свръхконсумация, когато не се внася въ Европа жито отъ никъде. Я си представете, какве бѣше положението въ 1933/1934 г., когато въ Европа нахлу маса жито отъ други континенти? Тогава ценитѣ на зърненитѣ храни у насъ спаднаха. Ние трѣбва да направимъ нѣщо възможно. Трѣбва да създадемъ условия да се произвеждатъ зърнени храни у насъ. Туй — съ огледъ даже, ако щете, на нашата стопанска независимостъ.

Г-да народни представители! Азъ не мисля, че нѣкой ще дръзне да упрѣкне нашитѣ народни представители и лично мене, че правимъ пошла демагогия съ този въпросъ. Бихъ отхвърлилъ съ възмущение такъвъ упрѣкъ. Азъ имамъ съзнание въ какви времена живѣемъ — казахъ отначало — азъ зная, какъ трѣбва да се говори отъ тукъ и че не бива да дразнимъ наболѣлитѣ чувства на народа. Но ако ставамъ проводникъ на тази мисль, то е, защото азъ препорѣчвамъ другъ начинъ да се справимъ съ това положение. Днесъ ние трѣбва да засѣемъ по-голѣма площъ зърнени храни, съобразно съ опредѣления вече нашъ планъ.

Г-да народни представители! Въ връзка с изземването напоследък още по 5 кгр. жито на декаръ азъ обхождам всички села на моята избирателна колегия. Тръбва съ радост, съ гордост, съ облекчение да ви кажа, че азъ не срещнахъ никъде възражения, не срещнахъ никъде въпросъ „Защо тръбва да дадемъ?“ или „Нѣма да дадемъ“. Напротивъ, чухъ отвсѣкжде: „Ще дадемъ отъ залька си каквото можемъ ще дадемъ; ние тръбва да изхранимъ нашата войска“. Това го чухъ отъ прости хора, отъ невежи хора, които живѣятъ тамъ долу, въ низинитѣ, въ селата. Какъ ще отидѣли селянинитѣ тѣзи 5 кгр.? Само като отидѣли отъ залька си, защото семето е неприкосновено — то на всѣка цена тръбва да остане неприкосновено, и ние тръбва да засѣемъ и ще засѣемъ съ всички сръдства опредѣленитѣ площи. Тогава, г-да народни представители, остава само едно, — че има скрити храни. Азъ откърляхъ алузията, че имало укрити храни. Не, такива нѣма, и ако има такива, тѣ едва ли ще задоволятъ свръхкисумациата на селянитѣ. Тогава откъде ще отидѣли селянинитѣ тѣзи 5 кгр.? Отъ своя залькъ само.

Е добре, да отидѣлиш отъ залька си съ съзнание за дългъ да изхранишъ неприсъзводителното население и нашата войска, да отидѣлиш отъ ханката си, за да засѣешъ опредѣлената площъ, това не е ли подвигъ? Нека да възнаградимъ този подвигъ! И азъ преди два месеца предложихъ: да дадемъ една премия на всѣки, който успѣе да засѣе повече отъ онова, което му е опредѣлено, съ зърнени храни. Съ това косвено ще дадемъ едно задоволително на малкитѣ цени на зърненитѣ храни; съ това, г-да народни представители, ще подсилимъ желанието у нашия земеделецъ да сѣе зърнени храни; съ това ще подсилимъ приходитѣ, ще дадемъ възможностъ на онези, които сѣе само зърнени храни, да просъществуватъ по-сигурно, по-добре. Не знамъ, като че ли тази идея не се възприе. Азъ ще ви кажа единъ примѣръ. Неотдавна научихъ отъ единъ унгарски листъ, че въ Унгария това се провежда — тамъ се даватъ по 10 пинго за всѣки декаръ на този, който засѣе повече отъ онези площи, която му е опредѣлена. Това е една идея. Азъ бихъ искалъ на нея да се погледне сериозно, както винаги се е поглеждало, съ огледъ на голѣмитѣ нужди на нашето земедѣлие. Ние, които даваме стотици милиони въобще за земедѣлието, не бива да оставимъ такава очебийна разлика въ неговата доходностъ: единъ земи, засѣти съ зърнени храни, да сключватъ съ дефицитъ, а други земи, засѣти съ други култури, да реализиратъ огромни печалби.

Вториятъ отрасълъ отъ нашето стопанство, г-да народни представители, това е нашата индустрия. Когато се говори за новъ редъ въ Европа, има известни сръбди, които искатъ да ни убедятъ да отворимъ погледъ отъ нашата индустрия, да насочимъ погледа си изключително къмъ нашето земедѣлие. Понеже България била само и единствено земедѣлска страна, следователно, нашиятъ грижи тръбвало да бъдатъ насочени само, единствено къмъ нашето земедѣлие. Азъ не сподѣлямъ тази мисль. Вѣрно е, че ние сме предимно земедѣлска страна, но вѣрно е, г-да народни представители, че имаме неоспорима нужда отъ национална индустрия. Днесъ, когато сѣ твърде ограничени възможноститѣ да си доставяме сурови материали; днесъ, когато вносътъ на индустриални произведения отъ чужбина е сведенъ до минимумъ, ако нѣмахме мѣстна, наша, родна национална индустрия, ние бихме рискували да оставаме нашето стопанство, нашия народъ незадоволенъ съ индустриални произведения. Отъ друга страна, нашата национална българска индустрия е единичката, която може да разреши и другъ проблемъ, свързанъ съ нашата българска стопанска структура, именно проблема за безработицата въ земедѣлското стопанство. Нашата индустрия се явява като отдушникъ, като отливъ на излишната работна ръка въ земедѣлието. Ето защо азъ смѣтамъ, че днесъ ние тръбва да подкрепимъ нашата индустрия съ всички сръдства.

Г-да народни представители! Нашата индустрия въ последнитѣ нѣколко години следъ войната регистрира голѣмъ успѣхъ. Това е фактъ, но все още на насъ ни липсва тежката индустрия: ние не произвеждаме желязо, което е крайно необходимо за нашето земедѣлие. Днесъ ние търпимъ криза отъ недостигъ на циментъ, за произвоството на който имаме обективни условия. Нашата тежка индустрия тръбва да се създаде, и то съ български национални капитали. Чуждитѣ инвестиции въ нашата индустрия не сѣ много голѣми, но като че ли се прозира тенденцията за тѣхното увеличаване. Азъ бихъ желалъ тамъ да бъдемъ внимателни и да създадемъ, да подкрепимъ нашата индустрия да я разширимъ, като планираме въ нея наши български национални сръдства. Чувамъ единъ съветъ.

Казватъ: изнесете вашитѣ сурови произведения въ чужбина и ще ги получите преработени въ индустриални произведения. Тази мисль е колкото наивна, толкова и пакостна. Ако изнесемъ нашитѣ сурови материали въ чужбина и ги внесемъ обратно въ индустриални произведения, въ такъвъ случай ние ще платимъ и надницата на чуждия работникъ, която е 3-4-5 пѣти по-голѣмъ отъ надницата на нашия работникъ. Пъкъ азъ си задавамъ и въпроса: въ такъвъ случай, къде ще пласираме труда и десетитѣ хиляди работници, които днесъ сѣ ангажирани въ нашата индустрия, въ кои други рентабилни стопанства? Азъ намирамъ, г-да народни представители, че въ това отношение ние тръбва да бъдемъ наясно: да засилимъ нашата индустрия. Това съсемъ не значи да дадемъ кредитъ и да подсилимъ грабителскитѣ инстинкти на отидѣли лица индустриалци. Г-да народни представители! Да се боримъ съ тѣзи грабителски инстинкти, това е въпросъ на управление, това е въпросъ на организация, това въпросъ на контролъ. Но не бива заради това, че имали нѣкакви прояви на спекула въ нашата индустрия, ние да анатемосаме и само съ единъ замахъ да кажемъ: нашата индустрия е паразитна, нашата индустрия е грабителска. Паразитна индустрия нѣма. Тя се основава, тя се базира на капиталъ. Той лири пласментъ тамъ, където намери доходъ.

Г-да народни представители! Нашата индустрия е създадена съ много жертви — жертви отъ държавата, жертви отъ частната инициатива. Я си спомнете какво бѣше въ началото. Тогава ние давахме безплатно мѣста, облекчавахме вноса на суровитѣ материали, като ги освобождавахме отъ вносни мита; създавахме протекции, давахме концесии, освобождавахме отъ данѣци, такси и други въ нашата индустрия, само да можемъ да я създадемъ, да изградимъ. Даде жертви, г-да народни представители, частната инициатива. Нима не знаете, колко много наши индустриалци загинаха въ мизерия и нищета и колко много пъкъ издигнаха голѣми монументални индустриални сгради. На тѣзи герои на стопанския фронтъ, които съ понуси отъ сѣрпа и косата рѣче, съ слабитѣ познания, които имаха, съ слабитѣ възможности, които имаха, до харманитѣ на своитѣ дѣла и бащи издигаха високи комини, всѣки отъ които е единъ мощенъ изворъ на блага, ние дължимъ уважение, почитъ.

Прочее, ние тръбва да съзнаемъ нашиятѣ нужди, нашиятѣ интереси. Азъ не виждамъ новъ стопански редъ, въ който националнитѣ стопанства ще бъдатъ тъй специфичирани, че отъ нашата страна да създадемъ само, единствено земедѣлска държава. Не. Азъ не виждамъ перспективъ, не виждамъ възходъ въ една държава, която ще се обвърже само на низи, пъкъ, ако щете, и само на граници.

Г-да народни представители! Най-после, следъ освобождението на Тракия, Македония и Добруджа, пъкъ и азъ бѣдеше следъ освобождението на много народи, близки до насъ, които отъ вѣкове страдатъ отъ стопански екови, въ нашата индустрия ще се явятъ нови възможности, нови перспективи и нови бази за пласментъ. Прочее, ние тръбва да се подготвимъ и за това. Нека дочакаме съ вѣра утрешния денъ на нова Европа.

Г-да народни представители! Това е моето изложение, което можакъ накратко да развия. Азъ съзрихъвамъ. Трудноститѣ, които войната ни налага; трудноститѣ, които войната ни донася и които накратко азъ описахъ, сѣ голѣми. Нека никой не си прави иллюзии, че тѣзи трудности ще да ставатъ все по-голѣми и по-голѣми. Празнигството, разгнѣвъ, върховни усилия за тѣхното отстранение. Това тръбва да признаемъ. Нека само така признаемъ, че въ сръзницѣ съ другитѣ държави, които въ насъ не воюватъ, ние си вѣдѣмъ добре. Но времената, въ които живѣемъ, сѣ тѣжки. Тѣ налагатъ повече отъ всѣкога самообладания, търпени и готовностъ за повече жертви. Днесъ на историческия сцена на свѣта се разиграва една гигантска кървава борба. Вѣрно е, че България не участва прѣкъ въ тази борба, но тя дѣла нейнитѣ кървави изпарения. Все пакъ, колкото и да е мрачно настоящето, бъдещето е свѣтло. Съ вѣратъ въ това свѣтло бъдеще на България, съ вѣрата на изсохъ ждаща се голѣма, велика България, нека всички дочакаме оня денъ, когато камбанитѣ отъ всички краища на обетана България ще възвестятъ съ тържествения си звънъ сключването на мира — желания, траенъ и справедливъ миръ. Този денъ ще бъде най-великиятъ за български народъ. Нека бъдемъ достойни за този денъ. (Ръкоплѣскания)

Председателъ Христо Калфовъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Александъръ Радоловъ.

Александър Радолов: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Азъ ще следвамъ тронната речъ въ нейнитъ по-главни положения и ще искамъ да кажа мнѣта ума по въпроситъ, които се засѣгатъ въ нея.

Първо се засѣга въпросътъ за нашата външна политика. Безспорно е, че жребиятъ за насъ е хвърленъ, че а насъ тази политика е окончателно опредѣлена. Ако бѣкой смѣта за себе си, че не е опредѣлена, той се бѣже жестоко, защото въ противния лагеръ воюващи държави не имаме неприятели, които нѣма да простятъ на България заради мнението на тази или онази личностъ, а ще изпълнятъ своитъ намѣрения и ще отидатъ докрай въ лановѣтъ, които сѣ си начертали. Тази политика, която не следвахме досега и която ще следваме и въ бъдеще, е е случайна, защото интереситъ на България и на българския народъ съвпадатъ съ интереситъ на силитъ на света. Ние бѣхмѣ онеправдани, ние бѣхмѣ огрѣбени, нѣнитъ национални идеали бѣха съкрушени. Миналитъ ойни, въ които България даде толкова скъпи жертви, най-одире излизаша безплодни за насъ. Ние не се борихмѣ да авладяваме чужди територии, ние не се борихмѣ да вземаме чужди населенія, ние не искахме чуждото. Ние искахме воето, не то не ни се даде. Поради това ние докрай оставахме не само недоволни, но и ревизионисти. Ние, както и ашитъ съюзници, искахме ревизия на парижкитъ договори, искахме правда за българския народъ. Можехме ли не и можемъ ли да очакваме тази правда отъ страна на оюващитъ сили отъ противния лагеръ, да я очакваме отъ Англия, да я очакваме отъ Русия или да я очакваме отъ Америка? Ние не можехме да я очакваме отъ тѣхъ, защото бѣха съюзници, защото тѣ бѣха единни, защото тѣ бѣха създатели на нашитъ съседи въ тѣхнитъ голѣми граници и имаха за приятели тѣзи наши съседи. Можехме ли, ледователно, ние да очакваме обратъ въ тѣхнитъ разбиания? Азъ смѣтамъ, че който разумно иска да гледа на бѣщата въ тѣхната действителностъ, никога не може да опустие, че България можеше да добие нѣщо повече отъ нѣя граници, отъ онѣва положение, което имаше до заочването на днешната война.

Но, отъ друга страна, г-да народни представители, мо-сехме ли ние да усвоимъ единъ по-другъ пътъ, а не този, ойго усвоихмѣ въ тази война? Можехме ли ние да оти-емъ срещу Германия, като изправимъ войскитъ си на Дунава и да кажемъ: не, ние не позволяваме, ние нѣма да ви допуснемъ да минете презъ насъ? Не бѣ ли бѣло ова една дѣтнщина, не бѣ ли било това осмѣнено отъ сѣки разуменъ човѣкъ? Защото, кой можа да спре Германия? Спрѣ ли я Полша съ своето население отъ 35 милиона души? Спрѣха ли я Белгия и Холандия заедно съ Франция, които общо иматъ къмъ 50—60 милиона души народъ? Спрѣ ли я Англия? Спрѣ ли я най-подире Русия? Не Нима можеше съ разумъ да се иска отъ България да пре пѣбѣга на германската армия въ реализирането на нейнитъ планове? Това бѣше и е абсолютно немислимо. Иначи, поради едната и другата причина, за насъ нѣмаше и бѣма другъ изходенъ пътъ.

Но ние трѣбва веднага да отбележимъ плодоветъ, които обихме отъ тази политика. Тѣ сѣ присѣдиняването на Добруджа къмъ България, освобождаването и овладяването на земитъ отъ Тракия, Македония и Западнитъ пс-райнини. Даже земи, които не сме смѣтали, че можемъ да вземемъ, ние ги взехме.

Позволете ми да отворя една малка скоба, защото често яти, даже отукъ, отъ тази трибуна, се говори за обединението на България и за реализирането на нейнитъ идеали. Нека да ми бѣде простено, но азъ, като народенъ представителъ и представителъ на нашата страна и на общественото мнение, тѣй както го познавамъ, безъ да нажирамъ никого, мога смѣло да кажа, че българскиятъ народъ още не е обединенъ. Докато Южна Македония, която е още въ рѣцетъ на Гърция, докато западна Македония, която не е обединена къмъ България, стоятъ извънъ обсега на нашето управление, ние не можемъ да говоримъ за пълно обединение. Имаше ли право на тѣзи територии? Имаше пълно право. Въ 1913 г., когато ставаше въпросъ за разбирателство между тогавашния грѣцки държавникъ Венизелосъ и нашия министъръ-председателъ, огава д-ръ Даневъ, грѣцитъ се съгласяваха да взематъ само Солунъ съ единъ хинтерландъ на топовенъ изстрелъ. Защото Кукушъ, на 10—15 км. отъ Солунъ, бѣше чисто български градъ; защото селата, които заобикаляха Солунъ, бѣха чисто български села; защото въ Солунъ имаше махала, имаше чаршия българска, където се говѣеше само български. Българскиятъ езикъ се бѣше наложилъ и на грѣци, бѣше се наложилъ и на турци, бѣше се наложилъ на всички. Можеше ли Венизелосъ да не види това? Той призна лоялното право на България да

иска тия земи и се съгласяваше съ това. Воденъ, Леринъ, Кистуръ, Енидже-Вардаръ, безспорно, бѣха селища, които се признаваха като български и отъ самитъ грѣци. Оспорваше ли се българщината или българското надмощие въ Македония?

Деянъ Деяновъ: Известно е това.

Александър Радоловъ: Азъ знамъ, че това е известно не само го казвамъ, защото смѣтамъ, че работитъ ще дойдатъ да се развиятъ така въ бъдеще, че тия легитимни права, които има българскиятъ народъ, ще бѣждатъ признати въ края на краищата и отъ нашитъ съюзници, и отъ всички, които сѣ край насъ и които сѣ вънъ отъ насъ. Защото азъ вѣрвамъ въ справедливостта и въ разума, вѣрвамъ въ добритъ чувства и въ добритъ намѣрения на нашитъ велики съюзници, че тѣ въ края на краищата ще дадатъ на България онѣва, което и исторически, и етнически тя има право да притежава. Днесъ бихъ молилъ само едно: да може да се успѣе въ тия територии, които сѣ вънъ отъ нашия обсегъ, да имаме нашитъ училища да имаме нашитъ черкви — дано засега да може да се стигне до това.

Азъ свършвамъ по тоя въпросъ. Свършвамъ, казвамъ, съ вѣрата, че звездата на България, звездата на българския народъ за въ бъдеще ще грѣе още по-силно, отколкото грѣе въ днешния денъ.

Г-да народни представители! Втора точка, която се засѣга въ тронното слово, е декларацията на министъръ-председателя отъ 12 априлъ. Безспорно, тази декларация, която се яви като програма, така да се каже, на днешния кабинетъ, е декларация, изпълнена въ голѣмата си частъ и тепърва ще се изпълнява въ останалата нейна частъ. За нея се говори. Азъ не ща много да се простирамъ.

За мене, обаче, е по-важна речта, която министъръ-председателъ произнесе въ Военния клубъ предъ насъ и предъ много още първи лица, управници въ тая държава. Тамъ на само се развиха тия 18 точки, които сѣ въ декларацията, но се очерта и идеологията на днешното управление, на днешната власт. Министъръ-председателъ добре направи, че произнесе тая своя речъ, защото отъ трибуната на народното събрание и вънъ отъ нея често пѣти нѣкои приказватъ, че днешната властъ, че днешното управление било безидейно. Не, днешното управление има своята идеология. Може нѣкои да не щатъ да я признаватъ, но то е само затуй, защото тя не имъ допада, защото тѣ сѣ съ свършено други разбиания. Нѣкои смѣтнаха, че думитъ на министъръ-председателя за политизирането на нашето чиновничество били като че ли нѣкакъвъ звъзъ за образуване на една държавна партия — и както нѣкои искатъ да експлоатиратъ — отъ чиновничеството на държавата. Не, мисълта бѣше, че чиновникътъ днесъ въ държавата ще трѣбва да бѣде помешникъ въ самото управление; че той не бива да саботира това управление; че той ще трѣбва да вложи своитъ сили, морални, материални и всичко, каквото има въ себе си, за правилното управление на всички мѣроприятия на правителството и за изпълнението на всички закони, които се създаватъ. Защото знайно е, че когато нѣкои чиновници се обявятъ противъ идеитъ, противъ разбианията, тѣ се обявяватъ и противъ мѣро-приятията на правителството и въ такъвъ случай се явява единъ видъ саботажа на управлението. А тоя саботажа често пѣти проваля управлението или известни законоположения, които се създаватъ за добруването или за възхода на страната. Тази е основната мисълъ. Трѣбва едно да знаемъ: че днешната властъ се ослана на окръглената, или по-право на доведената до общо съзнание идеология за професионалното и стопанско организиране на нашата страна. Когато стана превратътъ на 19 май, вѣрно е, че управлението тогава нѣмаше опредѣлена физиономия. Имаше лутане тогава, защото не дойде една партия, не дойде една голѣма организация, която да се наложи. Ликвидира се партийността, но имаше люшкане, съ какво да се замѣсти тая партийностъ. И най-подирѣ въ 1935 г. се оформи становището, че единъ пътъ премахнати партийнитъ стъ нашия общественъ и политически животъ, ще трѣбва обезателно пакъ да бѣждатъ замѣстени съ нѣщо друго. Съ нова партия? Съ една държавна партия? Но тая държавна партия не може току така отведнажъ да се създаде. И оная, който би се помѣчилъ да я създаде, жестоко би се излъгалъ. Вѣрно е, че имаше и въ тия насоки опити отъ първото безпартийно управление, отъ оная, които създадоха преврата, като пращаха лица и пропагандираха по всички краища на страната нѣщо подобно и искаха да създадатъ нѣщо като държавна партия, но това не можеше да стане. Правилното разбиране дойде впоследствие: за да има по-спокоенъ и по-стабиленъ общественъ и стопански животъ, ще трѣбва да се организиратъ въ името на своитъ профе-

спонални интереси всички професии, а същевременно въ името на своите стопански интереси ще трябва да се организират всички стопански категории. По силата на създадения закон тогава се образува работническата организация, образуваха се земеделските задруги, образува се търговската организация, образуваха се индустриалните и всички стопански организации, които имаме днес. И тия организации стоят въ основата на управлението днес. Тъ не са политически организации, въ разръз съ миналото. Въ миналото имаше работническа организация, но същевременно тя беше и политическа организация; имаше земеделска организация, но тя беше и политическа организация; имаше занаятчийска организация, но тя беше и политическа организация. Днес тъзи организации се лишават от привилегиите да бъдат политически, а остават само като стопански. Защото, ако имаме сега даде и политически облик, рано-късно ние ще дойдем до същото положение, до което се беше дошло по-рано. Ако е реч да се създаде една държавна партия, безспорно, като проследим нашия обществен и политически живот, ще видим, че и тя би ни довела до същото положение, до същата разединеност, която имаме при съществуването на политически партии.

При днешните условия има ли някакво противоречие съ нашата конституция, съ нашия основен закон? Не. Държавният глава назначава министрите, тѣ управляват въ името на безпартийността, управляват въ името на националните ни, на държавните ни интереси. Защото, г-да народни представители, не бива да забравяме, че въ миналото партиите не управляваха, ръководени само от държавните и националните интереси и нужди, а управляваха, преди всичко, ръководени от своите партийни интереси. И ние често сме били свидетели, когато една политическа групировка или едно управление, изхождащо от дадена партия, поиска да реализира известни ползи за страната, мѣроприятия, това управление, тази партия биваше саботирана, биваше обструктирана, биваше поставена въ невъзможно положение, защото се казваше: ако постигне тая и тая цел въ интересъ на държавата, тя се издава, а съ издигането на партията пада същевременно другата партия. И често пъти се отиваше до такива крайности, които човешкият ум не може да побере. Нима 16 юни 1913 г. не бѣ дѣло на тая крайна партийност? Нима впоследствие други действия не бѣха дѣло на тая партийност? И тая партийност въ 1934 г. дойде просто да докаже своя фалшивост. Защото борбата тукъ не ставаше за друго, а ставаше за министерски мѣсто: кой повече теренъ да завладѣе въ управлението на страната и кой повече свои партизани да назначи на държавната трапеза. Не бѣха ли една шепа заговорници-звонари, идейниятъ кръжецъ около списанието "Звонъ" — наброяваха ги 180 или 200 души — които, заедно съ така наречената "капитанска" организация въ армията, не цѣлата армия, сподручиха да направятъ преврата на 19 май? И не се вдигна нито единъ гласъ на протестъ, а, напротивъ, още на следния денъ зацари спокойствие въ цѣлата страна. Това значеше, че българскиятъ народъ бѣше отрекълъ политически партии. И азъ съжалявамъ, че все още се намиратъ тукъ-тамъ известни срѣди, които говорятъ или се застъпватъ за тая партийност, тъй ясно, тъй категорично отречена отъ цѣлия български народъ.

Безспорно, създаде се и законъ противъ съществуването на тая партийност. Старите партии се подчиниха. Може би въ души въ някои още има остатъци отъ тая партийност. Още има хора, които не могатъ да се примирятъ съ днешното положение. Даже по нѣкой път виждаме и отъ тая трибуна нѣкой народни представители, които говорятъ нѣщо въ полза на тая партийност. Но има други срѣди, които не щатъ така лесно да се подчинятъ. Тѣ съставляватъ крайностите, противодържавните, така да се каже, елементи въ нашата страна. Това са на първо мѣсто комунистите, а на второ мѣсто така наречените "плазмари", които изхождатъ, бихъ казалъ, не отъ земеделски срѣди, но отъ такива, поддържани навремето съ срѣдства отъ външни източници. Тѣ и днесъ, докогато съществуватъ, са въ същото положение, което се доказва въ процеса, воденъ срещу тѣхъ. И като дѣло на тия срѣди, които са командувани единъ отъ централата въ Лондонъ, други отъ московската централа, явяватъ се често пъти у насъ саботажни действия. Опитаха се миналата година да палятъ снопи; опитаха се да палятъ пѣсѣви; опитаха се да хвърлятъ мостове; опитаха се да пристѣпятъ и къмъ други саботажни действия. Споредъ моите сведения, още не са се отказали отъ тази си мисълъ. Има нѣкои срѣди отъ тѣхъ, които предприематъ саботажни действия, служатъ центровете отъ Лондонъ,

слушатъ централите отъ Москва. Азъ не знамъ тия хора какъвъ разумъ, съ какво разбиране биха могли да бъдатъ! Защото да се палятъ снопи у насъ, да се развалятъ мостове, да се посѣга на известни предприятия, да бъдатъ минирани и хвърляни въ въздуха и пр. опити — кому се пакости съ това? Нима се смѣта, че съ това пакости на Германия или на нейните съюзници? Жесток се лъжатъ тия нещастници! Ако снопитъ на български селянинъ, на земеделския трудъ горятъ, гори хранатъ които ще се консумира въ България и при унищожението на които ще се изгладни до по-малка или по-голяма степенъ, въ зависимостъ съ повредата, населението или самото мѣсто, или другде. Ако се повреди мостъ, кой страда? Ще страда само българскиятъ народъ, който посегне на нѣкое предприятие, нѣма да се нанакости ни кому другиму, освенъ само на българския народъ. И смѣтатъ ли тѣзи нещастни хора, които изпълняватъ заповѣдите отъ вънъ — защото не са само функционери, които вършатъ тѣзи пакостни действия, а това са централите, това са известни кръжаци, които стоятъ чѣн отъ функционерите, които запалватъ на известни лица да извършатъ тѣзи саботажни акции — смѣтатъ ли, не дай Боже, ако събитията биха вземали другъ обратъ, че би могло въ нѣщо да се помогне на България и на българския народъ? Абсолютно въ нищо не е могло да се помогне. Нека ми бъде позволено да цитирамъ единъ примѣръ отъ миналото. Александъръ Стамболийски, който лежа въ затвора презъ цѣлата обща европейска война, безспорно, не можеше да не ползува съ доверие въ срѣдите, които имаша въ миналото въ тая война, защото той се бори, България да запази неутралитета. И трѣбваше той, заедно с тогашния министър-председателъ, покойниятъ Теодоръ Теодоровъ, да отидатъ въ Нюйоркъ, за да умолятъ представителите на победителите тогава. Успѣха въ нѣщо тѣ — Теодоръ Теодоровъ съ своето русофилство и съ своето англофилство и Стамболийски съ своята политика, която не бѣше въ съгласие съ политиката на Радславовъ, и съ жертвата, която понесе, като прекара цѣло време на войната въ затвора? Не. И двамата, заедно с цѣлата делегация, бѣха поставени като въ затворъ. И не можеше да се сношаватъ съ външния свѣтъ, не можеше да направятъ и не можеше абсолютно съ нищо да помогнатъ за подобряване участието на българския народъ.

Смѣта ли днесъ нѣкой отъ тия, които са функционери на Москва, или отъ ония, които са функционери на Лондонъ, че въ утрешния денъ би могълъ да направи нѣщо предъ държавниците на Русия или на Англия? Тежко горко на такива безумци! Нищо не биха могли да направятъ. Нещастното е само тамъ, че тѣ съ своите действия смущаватъ спокойствието въ нашата страна, нанакостватъ само на българския народъ и даватъ да се разбере, че не всички тукъ са съ еднакво разбиране, че не всички сподѣлятъ правителствената политика. Не. Всѣки разуме българинъ, болшинството, масата, всичко онова, което мисли за България и за нейното бъдеще, не може да и друга политика, друго разбиране, освенъ оная политика, която се прекарва днесъ и на която и правителството и всички сме сторонници. (Ръкоплѣскания)

Г-да народни представители! Ще ми позволите да кажа нѣколко думи и срещу единъ организации, които тъй и иначе се явяватъ въ разръзъ съ политиката на днешно управление. Думата ми е за така наречените ратническа легионерна организация. Може би въ миналото тия организации са били полезни, може би тѣ трѣбзаха, защото все пакъ създаваха по-голяма бъдещност и по-живе съ ние у нашата младеж и я тласкаха да мисли не за масовия интернационалъ, не за всѣкакви други идеи а за България и за българския народъ. Но следъ като се създаде организацията "Бранници", която съществуваше по силата на единъ законъ, по силата на факта, че всички отъ тукъ я признаваме, всички организации, които биха действували срещу нея или противъ нейните разбирания, трѣбба по силата на тоя законъ, да бъдатъ раздени, трѣбба да си отидатъ отъ сцената на нашата общественост. Азъ мисля, че въ известни отношения тѣзи организации не трѣбба да бъдатъ тодерири.

Получихъ единъ пликъ отъ така наречените легионери, които съ петъ пасквила се мъчатъ да хвърлятъ въ върху хубавата речъ на министър-председателя, върху тѣй положителниятъ и здрави становища, които той, заедно съ днешното правителство и съ днешния Парламентъ, застава. Кой пращатъ тия пасквили? Нѣма ли тѣ свои водачи? Но били нѣкой-си професоръ, били нѣкой-си бившъ генералъ! Г-да народни представители! Може да бъде всичко, но той не е по-голямъ отъ законъ.

не е по-голям от интересите на страната. Не е по-голям от единството, което ще трябва да дари въ нашата държава и въ душните на нашата младеж. Кой има право да разраства душата на младежа въ гимназията, душата на младежа вън от гимназията и да му сочи други своеобразни пътища за усвояване на една политика, която ни води към възвръщането на старата наша политичност? Ние чуваме речта на министър-председателя, Легионари, между другото, признават това положение днес, но казват: „Ще видим въ утрешния ден, какво ще бъде и трябва да бъде положението на нашия Цар“. Е, питам аз, защо тогава тия известни, набелязани лица се оставят още да тревят душните на младежта, защо се оставят още тревят душата на българския народ?

Г-да народни представители! Ще ми се възрази: „Вземат се мърки“. Обаче ние виждаме постоянно да се пият кръгове по стени на вжатаме кръстовете върват тия кръгове и четем отгоре надписи: „Идемъ“. Кой иде, откъде иде и защо иде? (оживяване) Г-ма нашата власт не е въ състояние да хване тия лица, които пият тия кръгове, и да ги постави на мѣстото имъ! Азъ апелирамъ къмъ г-на министъра на вътрешните работи и го моля въ името на спокойствието на нашия народъ и въ името на едно цѣлостно изграждане на националното съзнание въ нашата страна съзнание което трябва да дари въ душата на младежта, да вземе мърки, независимо отъ лицата, които сж начело на тѣзи организации, за да се ликвидира съ тѣхъ.

Г-да народни представители! Националистично съзнание ще трябва да се създава въ нашата младеж още отъ найранната ѝ възраст и постепенно да се изгражда. Отъ какви мачала се водимъ ние — този Парламентъ и това управление? Не е ли отъ желанието за добруване на цѣлия ни народъ? Не е ли отъ желанието да се явятъ всички ние въ защита на общата народна държавна кауза? Не е ли отъ желанието да вѣлимъ на всѣки единъ, даже на найстрикателно действащия, че надъ партийния, надъ личния интересъ има единъ другъ по-голямъ интересъ, има единъ другъ по-великъ интересъ — интересътъ на нацията, интересътъ на държавата? Е добре, когато ние искаме да изградимъ това съзнание въ младежта, защо да се допуца раздвояването, което тѣзи организации насажда въ нейната душа? Не, това не бива да се допуца и съ тѣзи организации трябва да се ликвидира.

Г-да народни представители! Войната, върѣдъ която живѣемъ, безспорно, — тъй както е отбелязано и въ тронното слово — даде своето отражение въ нашия стопански животъ, и то много тежко, даже въ нѣкои случаи такова, че не може да се оправя. Изобщо, отражението на войната у насъ дава лоши резултати, на които сме свидетели: нѣмаме достатъчно облѣкло, нѣмаме достатъчно обуша, нѣмаме достатъчно памучни материи. Но нима това е по вина на управлението днесъ? Нѣмаме ги, заного войната която обхвана вече цѣлия свѣтъ, не позволява да се знасятъ първичните материали, които България е добивала отъвън. Не можемъ да внесемъ вълна нито отъ Австралия, нито отъ Испания, нито отъ кждето и да било другаде; не можемъ да внесемъ памукъ нито отъ Египетъ, нито отъ Америка, нито отъ Индия; не можемъ да внесемъ кожи нито отъ Китай, нито отъ Бразилия, нито отъ която и да е друга държава; не можемъ да внесемъ каша отъ нѣкъде; въобще не можемъ да внесемъ много и много материали. При това положение, естествено е, че ще се чувствува нужда и тя ще се чувствува все по-силно и по-силно.

Народътъ е обогла, народътъ е оголялъ. Но кжде трябва да се търси причината? Навѣкжде кждето съмъ говорилъ, първиятъ въпросъ, който се поставя, е: „Важно ли, боси сме; виждате ли, дрехи не останали по насъ; виждате ли, най-елементарните си нужди нѣма съ какво да удовлетвори“. Отговарялъ съмъ: така е, нѣма отъ кжде да се вземе; желателно би било, обаче, това, което имаме, и това което може да се добива у насъ или да дойде отъвън, да се разпредѣли по възможностъ по единъ по-справедливъ начинъ. Създаде се уравнителятъ фондъ, за да може нѣкои материали, които днесъ се внасятъ отъвън на по-висока цена, да достигнатъ до населението на по-ниска такава, но пакъ не могатъ да се удовлетворятъ вопиющите нужди, които изпитва цѣлиятъ български народъ. Тия нужди, обаче, не могатъ да се задоволятъ съ една или друга мърка на правителството. Тѣ не бждатъ задоволени, следъ като се ликвидира съ войната. Рано или късно — ние не знаемъ кога — единъ денъ тя ще се свърши и, дай Боже, дано бжде по-скоро.

Не стига това, но, както се отбелязва и въ тронното слово, миналата зима бѣше крайно сурова. Лѣтото пакъ бѣше много сухо. Зимата разрѣди есенните посѣви и

умори голѣма частъ отъ нашия дребенъ добитѣкъ, ливано овцѣтъ. Поради лошото изхитване на зѣстѣтъ, тѣ се можаха да дадатъ обикновеното число агнета, които въ нормални години се добиваха, нито пакъ имаша оная млѣчност, която сж имали презъ други години, поради сушата. Загова и сиренето, и кашкавалътъ сж въ по-малко количество, отколкото това е било презъ други години. Хранитѣ не само бѣха засегнати отъ зимата и разрѣдени, но на нѣкои мѣста се получи и слабо зърно. Въ края на краищата имаше единъ неурожай — неурожай на есенните посѣви поради зимата и на лѣтните посѣви поради сушата. Срѣдния добивъ на пшеница, картофи, ечемикъ, варива и пр бѣше много по-малъкъ — нѣкъде наполовина, а нѣкъде и на една четвъртъ — отъ добива презъ други години.

Но не само заради това, че имаше неурожайна година, и поради факта, че условията у насъ се твърде измѣниха, трябваше — подчертавамъ думитѣ на преждеговорившия — да се дадатъ по-големи цени за земеделските произведения. Възражава се, че ако се дадатъ по-високи цени, може да настѣпи инфлация. Нека да бжде просенъ, по азъ не смѣтамъ, че ако цената на пшеницата бѣше увеличена отъ 6 л. на 8 л. или на 9 л., би настѣпила нѣкаква инфлация. Не. Напротивъ, нѣмаше да се извърши една справедливостъ. Защо? Цената 6-20 л. бѣше отъ 1941 г. Намѣри се тогава, че условията налагатъ тая цена. Министърътъ на търговията смѣташе, че като се наложи същата цена и презъ 1942 г., ще може да се сире поскупиването. Поскупиването, обаче, не се сирѣ. Азъ не нахождамъ отъ последното поскупиване, за да не съмъ съгласенъ, цената да е 6-20 л. Не. Ами презъ време на производствения процесъ на земеделските продукти, земеделчѣтъ-стопанинъ трябваше да плаща много по-високи надници, отколкото е плащалъ презъ 1941 г. Надниците се удвоиха. Презъ 1941 г. се работѣше при надница 50—60—70 л., а презъ 1942 г. — при 80—90—120—150 и върви къмъ 200 л.; единъ чифтъ добитѣкъ работѣше презъ 1941 г. при надница 120—150 л., а презъ тази година — при 250—300—350, а нѣкъде и 400 л. Е, питамъ: нима размѣрътъ на надниците, които съставляватъ основния елементъ при определяне цената на земеделското производство, не бива да се взема предвидъ? Неизполородието, отъ една страна, дойде да удари производителя на зърнени храни, варива, картофи и други; отъ друга страна, дойдохъ да го ударятъ и ценитѣ.

Г-да народни представители! Ние не можемъ да бждемъ безучастни къмъ съдбата на нашия земеделецъ-стопанинъ. Азъ не искамъ да говоримъ за изключенията, които често пъти се подмѣтатъ. Твърде много се говори, че имало мѣста, кждето селянитѣ си играятъ съ пари или въобще, че селянитѣ си играе съ пари. Г-да народни представители! Може да се говори това за нѣкои наши райони. Азъ не посочвамъ даже и тютюневитѣ райони като такива. Може да се говори за Пловдивско, кждето е развито градинарството, кждето е развито и лозарството, кждето е развито произвеждането на всевъзможни плодове; може да се говори за Горноорѣховско, кждето произвеждатъ семена и зеленчуци; може да се говори за Пазарджишко и за нѣкои други центрове, но да се говори общо за България и за българския селянинъ, това е най-малкото несправедливо.

Зърненитѣ райони сж въ бедствено положение. Днесъ България има нужда отъ зърнено производство. Зърненото производство днесъ е златото за нашия народъ. Имаше ли зърнени храни, ние бихме могли да си доставимъ всичко, което би ни било нужно. Ние обезсърчихме нашия производител на зърнени храни, ние го злепоставихме. Азъ смѣтамъ, че има още време да се оправя сторената грѣшка. Доколкото зная, пшеницата вече се дава на мелничаритѣ по една по-висока цена, отколкото е взета, по 9—9-20 л., и това става безболезнено, защото стана и едно увеличение на цената на хлѣба. Значи, ще може държавата да даде, както въ 1941 г., една добавка отъ 2 или 3 л. на килограмъ на всѣки производител, който е далъ зърнени храни на Дирекцията за храноизносъ. Съ това ще дойде да се запълни една празнина, която не е само празнина въ кесията на земеделче-стопанинъ, а е празнина и въ неговата душа, защото той смѣта, че неговиятъ трудъ не е достатъчно възнаграденъ.

Азъ казахъ, че не може да има инфлация, ако се даде, напримеръ, за пшеницата 2 л. повече за килограмъ. Тогава цената на хлѣба, който е определенъ за единъ човѣкъ — 300 грама — ще се увеличи съ 50 ст. Съ какво ще се увеличи дневниятъ разходъ въ едно семейство, да кажемъ, отъ 6 члена? Съ 3 л. Кой може да твърди, че тия 3 л. ще влошатъ положението на това семейство и ще предизвикатъ инфлация? Ако нѣмаме режима на определени цени, азъ смѣтамъ да се съгласа, че би могло да има инфлация.

Ако вие повишите въ утрешния ден цената на желязото, което също така е една необходимост за нашия строеж, да кажем с 1 л. или 2 л., инфлация ли ще стане от това? Не. Абсолютно, въ никакъв случай не. Но, казвам, тая неправда може да бъде изправена. И аз вървам, че днешното правителство, което се е отзовавало на всички нужди на нашето население, ще се отзове и на тази, и днешният Парламент съвсем би подкрепил един такъв акт от страна на Министерския съвет, съ който да се даде едно възнаграждение на производителя за дадените от него зърнени храни на Дирекцията за храноизнос.

Г-да народни представители! Азъ казвам, че положението на земеделеца, особено на производителя на зърнени храни, не е добро. Вместо да намали своите задължения, той ги увеличи. Азъ имамъ случай да видя какво е положението и въ Погасителната каса. Тамъ работителът също не отива добре, макаръ нашият селянин да има всичкото желание да се наплати където и да бъде, защото въ неговата душа нѣма мѣсто за неплащане на задълженията си. Азъ не говоря за изключенията. Нашият селянин, щомъ като се сдобие съ малко пари, първата му работа е да отиде да плати борчоветъ си. „Азъ, казва, борчъ не ща, азъ не ща въ утрешния ден, когато си отворя устата да кажа нѣщо, да ми възрази нѣкой: Ето го, борча си не плаща, а седналъ да приказва!“ Това е съзнанието на нашия селянин. Поради постановлението на Министерския съветъ отъ миналата година не ставатъ продажби на имотитъ на длъжниците, а тамъ, където биха станали, ставатъ съ интервенция, и то въ изключителни само случаи. Опасното, обаче, ще настѣпи въ утрешния ден, когато положението се измени. Законътъ за облекчението на длъжниците е единъ законъ съ много дефекти, единъ законъ, който допуска несъвѣстими положения въ съзнанието на нашия народъ.

Азъ съмъ изхождалъ и изхождамъ отъ становището: стопанството на всѣки стопанинъ трѣбва да бъде запазено. И въ бъдеще, когато ще се коригира този законъ, ще трѣбва да легне именно тая основа: стопанството, било то земеделско, било то търговско, било каквото и да бъде, да бъде запазено за самия стопанинъ; да не бъдатъ изваждани имотитъ му на продажъ, да не му се отнема възможността да съществува. Този, който вадя имоти на продажъ, той пакости и на длъжниците, той пакости и на самия себе си. Никога имотъ, изваденъ на публична продажъ, не добива оная реална цена, която би добилъ, ако стопанинътъ би го продалъ. При публичната продажъ винаги ще получите половината, дори една трета, една четвъртъ отъ пазарната стойност. Публичната продажъ на имотитъ ще трѣбва да се изостави. Съ помощта на Земеделската банка азъ смѣтамъ, че това зло ще може да се поправи. Това положение у насъ е създадено съ миналия законъ за облекчение на длъжниците, който не е дѣло на днешното правителство, а е дѣло на други хора. Азъ вървамъ, че правителството, което е било винаги отзивчиво къмъ нуждитъ на нашия народъ, ще бъде отзивчиво и сега, и въ закона ще се направятъ корекциитъ, които сѣ необходими, за да може да се запази нашето стопанство цѣлостно и за да не ставатъ пертурбации въ нашия стопански животъ.

Г-да народни представители! Нѣколко думи за продоволствието. Имаме доста институти у насъ, които се грижатъ за продоволствието — Дирекция за храноизносъ, Главна реквизиционна комисия, Главно комисарство. Често пъти ние ги виждаме да влизатъ въ противоречие. Единъ институтъ дава едни нареждания, другъ дава други нареждания. Често пъти, като не се познава нашият стопански животъ, даватъ се нареждания, които, разумно гледано, главата на човѣка не може да побере. Азъ, напримеръ, г-да народни представители, не можехъ да си представя, какъ можа да се издаде наредба, съ която да се определя по 2 кгр. сѣно на овца за изхранване презъ годината! (Оживление) И то тогава, когато е знайно отъ всѣки, дори и отъ невестата въ нашето земеделско стопанство, че ние тая година отъ липса на сѣно не страдаме. Правѣше се възражение, че сѣното било необходимо за нуждитъ на армията. Азъ приемамъ, че трѣбва да се удовлетворятъ нуждитъ на армията, но кога тия нужди на армията не сѣ били удовлетворявани, даже въ повече отъ това, което се е искало? Нима и тая година не щѣха да бъдатъ удовлетворени? Но съ тая мѣрка се създаде паника въ нашитъ скотовѣдци, въ нашето земеделско население.

Съ друга наредба се забрани по едно време да не се кършатъ кочани царевича отъ нивитъ, за да се зарятъ. Г-да народни представители! Това бѣше като че ли знакъ, че ние сме отишли дотамъ, че единъ кочанъ царевича като се откърни отъ производителя, ще отегчи нашата прехрана.

Това създаде у насъ още по-голяма паника, смѣтна се, че нашата прехрана ще бъде зле, че нашето продоволствие ще бъде зле и всички хукнаха да се запасаватъ. И гледамъ: и който трѣбва, и който не трѣбва отива да се запасява, въпрѣки взетитъ мѣрки и въпрѣки строгитъ нареждания. Даже лица отговорни — и отговорни твърде много — отиваха да вършатъ смѣното нѣщо. Не биваше, казвамъ, да се издаватъ такива нареждания, защото тѣ бѣха само пакости за нашия стопански и общественъ животъ. Създаде се паника въ душитъ на хората и мѣчно бѣше всѣко справяне съ нея по-нататкъ.

Въ кръга на възможното, безспорно, ще се даде на всѣки това, което е дала нашата земя. Да не се смѣта, че нашиятъ селянинъ не дава. Каза се отъ тукъ, и азъ го повтарямъ, че селянитъ въ своето грамадно мнозинство — не искамъ да кажа абсолютно всички, има и такива, които мислятъ егоистично — не мислятъ само за себе си, а мислятъ и за непроеизводителното население и даватъ каквото могатъ да дадатъ, отзовавайки се на апела на правителството, на властѣта, защото виждатъ, че съ изгладяването на непроеизводителното население и на тѣхъ нѣма да бъде добре, ще страдатъ и тѣ, защото ще страда една частъ отъ българския народъ.

Засѣването върви достатъчно добре, но нека ми бъде позволено да кажа, какви сѣ тия нареждания и какви сѣ тия заповѣди: „Сѣйте!“, или „Еди до кога си да засѣете!“ Че този, който дава заповѣдь до еди-кога-си да се засѣе, той трѣбва да даде заповѣдь и да вали дъждъ, трѣбва да даде заповѣдь и земата да се навлажни. Защото нито рѣло, нито плугъ, нито тракторъ може да влѣзе въ изсъхналата земя следъ толкова дни суша, която имаме презъ тая година. Какъ може да се оре суха земя! Не може да се оре при суша, трѣбва влага. Не може, щомъ видимъ падналъ малкъ дъждъ, да казваме веднага „Сѣйте!“ Знае ли този, който казва „Сѣйте!“, какъ се сѣе? Не се сѣе при полу-влага — нека да се разбере това. Не може да се сѣе, когато рѣлото и плугътъ изкарватъ отдолу суха прѣстъ. Мъртвата влага не позволява, особено ако продължи сушата, на върхото, което е прокълнато и пуснало малко коренче, да расте. Следъ като е пуснало коренче, ако продължи сушата, то изсъхва. А има почви, въ които като е засѣто въ таква време, чакъ до пролѣтѣта не, а до жѣтѣта постепенно посѣвитъ губятъ, губятъ и производителътъ не може да пожне нищо. За да се засѣе, трѣбва влага, и то достатъчно.

Азъ дръжа да заявя, че има още време за засѣване. Не до Архангеловденъ, но до Никулденъ има време за засѣване, и нашиятъ производителъ, особено следъ последния дъждъ, ще засѣе. Разбира се, може би не ще се засѣе това голямо пространство, което нѣкои смѣтатъ за калемъ и което се предписва.

Г-да народни представители! Ще трѣбва да се има и още едно друго обстоятелство предвидъ. Съ 19—20 кгр. семе на декаръ не се засѣва. Ако щете, даже и 24 кгр. на декаръ сѣ недостатъчни за добро засѣване — говоря за този, който сѣе на ръка. Необходими сѣ 30 кгр., за да може да се сѣе добре; особено за нѣкои почви това е абсолютно необходимо, защото често пъти посѣвитъ презъ пролѣтѣта се загубватъ въ бурени и не може да се получи добъръ резултатъ. Та не бива да се смѣта, че всичко това, което се предписва да се засѣе — и то се предписва отъ хора, които не сѣ запознати достатъчно съ нашето земеделство — действително ще може да се засѣе.

Деянъ Деяновъ: Селянитъ си знаятъ работата.

Председателъ Христо Калфовъ: Г-да народни представители! Моля да се съгласите да продължимъ заседанието, докато изслушаме оратора. Който приема това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Александъръ Раделовъ: Ще приключа скоро.

Г-да народни представители! Никой не бива да мисли, че нашиятъ земеделецъ не ще да сѣе. Азъ ви увѣрявамъ, че даже и този, който ви казва, че нѣма да сѣе, и той не само спасря семе и търси семе, но ще засѣе двойно повече, ако би ималъ възможностъ.

Деянъ Деяновъ: Това е върно.

Александъръ Раделовъ: Смето е недостатъчно, но той отъ затѣка си дѣли, за да засѣе. Това е съзнанието на всѣки земеделецъ. Въпросъ за саботаждъ, за въздържане да се сѣе и не зная що — таквъ помисълъ не трѣбва да има въ главата на когото и да е. Нашиятъ селянинъ сѣе и ще засѣе възможното най-голямо пространство. Само ще

трябва да бъде и той потикнатъ, поне за въ бъдеще, да има един морален стимул, който да му дава кураж въ неговата работа, а именно, че се мисли и за него.

Нѣколко думи и за спекулата и ще свърша. Г-да народни представители! За голѣмо съжаление, спекулата, или така наречената черна борса у насъ, вмѣсто да се обуздава, се разширява. Законъ се създадохъ, мѣрки сѣщо се взематъ, но резултатъ не се постига. Защо? Ами какъ ще се постигне резултатъ, когато ние държимъ отговоренъ не само този, който продава скъпо, не по нормирания цени, но и този, който купува? Кой кого ще издава? Нито продавачътъ-търговецъ или производителътъ ще издава купувача, нито пъкъ купувачътъ ще издава този, който му е продалъ каквото и да било предметъ, защото тѣ и двамата сѣ отговорни. И много естествено, че тѣ ще се закрилятъ единъ другъ, и ние ще се мъчимъ тукъ или тамъ да хванемъ нѣкого, но това ще е дребосъкъ, а истинскитѣ, голѣмитѣ спекуланти ние нѣма да можемъ да хванемъ.

Вѣрно е, че и липсата на материали, липсата на стоки сѣщо допринася твърде много за съществуването и за засилването на спекулата. Вѣрно е, отъ друга страна, че производителътъ и покупателятъ, или търговецътъ и покупателятъ не се съобразяватъ съ опредѣленитѣ цени, затуй защото въ нѣкои случаи пъкъ се опредѣлятъ много ниски цени. Какъ можете вие да си представите следното: опредѣли се цената на сливитѣ тази година на 4 л. килограма, но никой не си дава сливитѣ за 4 л., и търговцитѣ ги закупуватъ по 6, по 7, по 8 л. килограма. Хванали този или онзи търговецъ, но масата не сѣ хванали. Сливитѣ се изкупили на по-висока цена, варятъ ги на ракия, правятъ ги на ошавъ, но да се предложатъ на пазара въ сурово състояние, за да се правятъ мармалади и други хранителни продукти, това не стана, или се появили въ свършено ограничено количество.

Деянъ Деяновъ: По 16 л. килограмътъ.

Александъръ Радоловъ: Както каза г-нъ Деянъ Деяновъ, продаваха се по 16 л. килограмътъ на „жси вѣли“. Вземете арпаджика. Днесъ на арпаджика е опредѣлена цена 12 л., когато лукътъ-арпаджикъ се продава сѣщо по 12 л. И затова арпаджикътъ не можете да го намѣрите, изпокритъ е, още повече, че и миналогодишната му цена бѣше 12 л. Така не може, г-да народни представители. Ще трѣбва да се съобразяваме съ условията на производството.

На червения пиперъ бѣше опредѣлена цена 29 л. килограма, обаче се изкупи отъ търговци и други спекуланти по 30, 32, 33, 35 л., въпреки опредѣлената цена. И не зная по каквъ начинъ впоследствие току се тури една цена 40 л. на килограмъ, но липсва пиперъ. Това не можеше и не биваше да бъде.

Нима вие мислите, че като се опредѣли една цена на гроздата, всички грозда минаха по тази цена? Тази година и най-доброкачественитѣ гроздъ: мискетъ, маврудъ и памилъ трѣбваше да се продаватъ, споредъ нарежданията, по 9 л. килограмътъ, на същата цена, на която се продаваха гроздата отъ директнитѣ сортове, които има по нѣкои мѣста. Справедливо ли бѣше това? Това не бѣше редно. И търговцитѣ закупили гроздето где по 10, где по 11, где по 12 л. килограма, а въ Асеновградско и въ Чирпанско ценитѣ сѣ достигнали и до 14 л. килограма.

Тѣзи цени, безспорно, търговцитѣ ще трѣбва да си ги изкаратъ отъ цената на виното. Но може да се каже: ще туримъ опредѣлена цена на виното. Приемамъ, че ще се направи това. Но тия, които сѣ закупили гроздето на по-висока цена, ще гледатъ тази по-висока цена да се покрие съ цената на виното. Тукъ азъ бихъ лансиралъ следната идея. Въ днешно време, когато всѣки търговецъ гледа да защищава личния си интересъ, бихъ препорѣчалъ раздаването на известни стоки и предмети да бъде възложено на първо мѣсто на кооперациитѣ, защото тѣ, където и да бъдатъ и каквито и да бъдатъ, се ръководятъ отъ общия интересъ и продаватъ на консуматора на онази цена, която е опредѣлена. Кооперациитѣ, които дояли изпълняватъ нарежданията на правителството, закупили гроздето отъ производителитѣ по 9 л. Но като се опредѣли въ бъдеще по-висока цена на виното, да допустимъ 25 л. килограма, при което кооперациитѣ биха добили за гроздето си една цена 12, 13 или 14 л. за килограмъ грозде — по колкото и нѣкои търговци сѣ го закупили — разликата между 9 л. и 14 л. ще се счете като печалба на кооперациитѣ, на която, по закона за облагане на военновременнитѣ печалби, ще се тури рѣзка, и на производителя нѣма да се даде нищо. Това не трѣбва да стане, защото производителътъ винаги е добивалъ разликата между авансовата цена и цената, на която се е продалъ продуктътъ. Това би значило да бъде ограбенъ производителътъ.

Председателъ Христо Калфовъ: (Звъни)

Александъръ Радоловъ: Но ще се каже: има уравнители фондъ, на производителя се дава синъ камъкъ на ниска цена, съ 10 или 15 л. по-евтино. Г-да народни представители! 100 кгр. синъ камъкъ по 15 л. по-евтино правятъ 1500 л. Но съ 100 кгр. синъ камъкъ той ще добие минимумъ 10.000 кгр. грозде. Ако бъде ударенъ съ 4 или 5 л. на килограмъ грозде, това прави 40—50 хиляди лева. Значи, срещу 1.500 л. той губи толкова много. Къде е правдата, за която толкова много се говори? Това значи да се тури кръстъ на кооперативното движение. Но азъ не вървамъ, че ще се постави по таквъ начинъ.

Заклучавамъ. Азъ вървамъ, че ще се взематъ още по-радикални и по-здрави мѣрки, че се взематъ подъ съображение и слабоститѣ, които има борбата срещу спекулата, че се натоварятъ съответнитѣ организации да работятъ въ това направление, ще се създаде едностранна отговорностъ — последното е абсолютно необходимо — и по таквъ начинъ ще може да се обуздае спекулата. Въ времето, което изживяваме, г-да народни представители, въ тия тежки дни, когато кръвта на маса народи и племена по всички континенти се лѣе и когато ние не знаемъ какво може да ни донесе утрешниятъ день, ще трѣбва да вземемъ всички мѣрки, за да създадемъ едно морално задоволяване въ нашия народъ, за да създадемъ по-високъ духъ, за да създадемъ по-голѣма привързаностъ къмъ нашата държава — и къмъ правителство, и къмъ Парламентъ, и къмъ бъдещето на нашия народъ. (Ръкопляскания).

Председателъ Христо Калфовъ: Г-да народни представители! За следното заседание, утре, 15 ч., въ съгласие съ правителството, ви предлагамъ сѣщия дневенъ редъ.

Продължение дебатитѣ по отговора на тронното слово.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 10 м.)

Председателъ: **ХРИСТО КАЛФОВЪ**

Секретари:

ИВАНЪ МИНКОВЪ
ГЕОРГИ МИХАЙЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **ДОНЧО ДУКОВЪ**